
UC-NRLF
$B 295 018

HERINNERINGEN UIT JAPAN

VAN

A. J. J. DE WOLFF,

Assistent 1e Klasse bij de Nederlandsche Factory op het eiland Decima gedurende 1840—1842.

Uitgegeven ten voordeele der Nederlandsche Vereeniging van Weldadigheid te Brussel

DOOR

L. J. F. E. VON ENDE,

Gepensionneerd Kapitein der Infanterie van het Nederlandsch-Indisch leger, Ridder der Militaire Willemsorde, enz. enz.

1890.

Herinneringen uit Japan.

HERINNERINGEN UIT JAPAN

VAN

A. J. J. DE WOLFF,

Assistent 1e Klasse bij de Nederlandsche Factory op het eiland Decima gedurende 1840—1842.

Uitgegeven ten voordeele der Nederlandsche Vereeniging van Weldadigheid te Brussel

DOOR

L. J. F. E. VON ENDE,

Gepensionneerd Kapitein der Infanterie van het Nederlandsch-Indisch leger, Ridder der Militaire Willemsorde, enz. enz.

1890.

INLEIDING.

De in dit geschrift vervatte „Herinneringen uit Japan" van wijlen mijnen zwager A. J. J. de Wolff, zijn voornamelijk ontleend aan zijn dagboek. Uit haren aard en voor de kennis van Japan in staat-, geschiedkundige en maatschappelijke opzichten kunnen zij zeker geenszins tot de „topics of the day" gerekend worden; te minder na de vele belangrijke en uitvoerige mededeelingen, vooral gedurende de laatstverloopene kwarteeuw, door tal van uitmuntende Europeesche en Amerikaansche schrijvers nopens het land der „Rijzende Zon" gedaan. Toch zijn die memoranda, naar het mij voorkomt, niet geheel onbelangrijk. Daargelaten dat ze sommige wellicht nog minder bekende en niet van waarde ontblootte bijzonderheden betreffen, ontleenen zij immers wel eenige onmogelijk te miskennen beteekenis aan het feit, dat hare materie hoofdzakelijk eene zéér treffende schets oplevert van de bezwaren en teleurstellingen waarmede een pionier van den Nederlandschen handel in het verre Oosten eene halve eeuw geleden te kampen had.

Bovendien zij opgemerkt: „qu'il faut juger les écrits d'après

leur date" en dan komen zij vaak later, gelijk mogelijk in casu het geval zal wezen, te belangwekkender voor. Met het oog ook daarop zijn de onderwerpelijke herinneringen getoetst aan de sedert hare opteekening bekend geworden berichten omtrent Japan.

Trouwens, de Heer de Wolff teekende op 10 Februari 1842 in zijn dagboek aan:

„Men zal wel begrijpen, dat op een eiland als Decima, 't welk bijna van alle gemeenschap met den vasten wal is afgesloten en waarop zich slechts twee Nederlanders bevinden, weinig nieuws, verandering of afwisseling voorkomt en dat daar bijgevolg ook niet veel belangrijks op te teekenen valt. Ik geloof dus niet, dat mijne aanteekeningen in dit jaar van dat belang of van die waarde zullen zijn, dat ze zonder verveling gelezen of doorbladerd vermogen te worden, vooral in Amsterdam, waar zoo *veel* afwisseling is. Immers, droge aanteekeningen van wind en weêr worden zéér zelden zonder geeuwen gelezen, en evenwel dien ik toch iets te schrijven, om diegenen, voor wie deze regelen bestemd zijn, niet geheel teleur te stellen; want groote, dikke brieven verlangt men gemeenlijk van afwezige vrienden, zonder zich zelven af te vragen, of zij wel stof en onderwerp daartoe hebben. Ik zal echter trachten bij het doorsnuffelen der archieven het een en ander machtig te worden, dat eenige afwisseling in mijn geschrijf kan aanbrengen. Afwisseling toch is het leven der ziel. Zonder deze ontstaat er eene verdooving, eene onverklaarbare ongevoeligheid, welke wanneer zij lang aanhoudt, den mensch voor altijd voor nieuwe indrukken onvatbaar maakt. Het oog, dat lang op één punt staart, ziet eindelijk niets meer! dat is een axioma!"

Moge overigens de schets van het lijden en van de ontberingen van wijlen mijnen zwager het leed en den kommer

verzachten van velen te wier bate ik de onderhavige herinneringen publiceer! Ik doe daarom een beroep op den steun van de (gelukkig!) niet behoeftige Noord- en Zuid-Nederlandsche Broeders en Zusteren, wier weldadigheidszin spreekwoordelijk geworden is.

L. J. F. E. von ENDE.

Brussel, December 1890.

I.

Verlaten.

Het menschelijk leven is, wanneer men geen hart bezit dat gevoelig is voor de grootsche indrukken van lief en leed, toch slechts van geringe waarde! Gelijk de kringen, door den steenworp in het stille water ontstaan, allengs grooter worden en eindelijk verdwijnen, evenzoo verzwakken na verloop van tijd de gewaarwordingen des harten in de eenzaamheid tot zij ten laatste ophouden en een toestand van volslagen ongevoeligheid voor fijne aandoeningen des gemoeds intreedt.

De dag van 3 November 1840 heeft mij tot die opmerking niet alleen aanleiding, maar ook de overtuiging harer waarheid gegeven. Evengemelde dag is voor mij een van die dagen geweest, welke zoo zelden uit 's menschen geheugen gaan en waarvan ons de herinnering doorgaans tot het einde onzer aardsche loopbaan bijblijft en menig genoegelijk of onaangenaam oogenblik doet ondervinden.

Vele dergelijke dagen zijn mij in mijnen nog korten levensloop voorgekomen, maar *weinige* hebben bij mij dien weemoedigen en onvergetelijken indruk teweeg gebracht welken ik ondervond van 3 November 1840, den dag waarop het schip „Cornelia en Henriëtte" de reede van Nagasaki [1]) ver-

---

[1]) Havenstad op het eiland Kjoesjoe (Japan).

liet om naar Java terug te zeilen, mij op Decima [1]) slechts met het Opperhoofd der Nederlandsche factorij, op laatsgenoemd eiland gevestigd, achterlatende.

Welke gedachten en zielsaandoeningen hebben mij op dien dag overstelpt!

Het was mij alsof ik op een onbewoond eiland geplaatst werd, gedoemd om voortaan van mijne medemenschen gescheiden te leven. Werktuigelijk liep ik bijna den geheelen dag het eiland rond, voor elke woning waarin zich den vorigen dag nog menschen bevonden stilstaande en luisterende of niets te hooren of te zien was van eenig levend wezen en, ofschoon overtuigd dat in geen enkel gebouw iemand te vinden zou zijn, ging ik toch alle huizen binnen en alle kamers daarin door. Ik vond daar wel vele voorwerpen welke mij aan de laatste bewoners herinnerden, maar die personen zelven helaas niet!

Ja, eene kinderachtige zwakheid, uit aandoening ontstaan, overmeesterde mij zoodanig, dat ik hunne namen overluid riep; maar te vergeefs, slechts de echo liet zich hooren! Had ik toen slechts één vriend gehad aan wien ik mijne gewaarwordingen had kunnen mededeelen, dan zou mijn geisoleerde toestand mij niet zoo smartelijk aangegrepen hebben als op dat tijdstip het geval was. Toen eerst ervoer ik daadwerkelijk de waarheid der spreuk: „de mensch kan niet alléén zijn".

Met het Opperhoofd der Factorij, den Heer E. Grandisson, de eenige Europeaan tot wien ik mij had kunnen wenden, — doch dan nog steeds slechts met inachtneming, dat ZEd. mijn chef was — had ik gedurende den negotietijd ongenoegen gehad, tengevolge waarvan wij elkander in de eerste week

[1]) Eiland bewesten Kjoesjoe, 32° 45′ N. B. en 129° 58′ O. L. bij de stad Nagasaki.

na het vertrek van het schip niet zagen of spraken. Den tienden November echter werd ik, Assistent bij de Factorij, bij het Opperhoofd ontboden, van wien ik mocht vernemen, dat ZEd. — de tusschen ons ontstane verwijdering betreurende, vooral omdat wij de eenige Nederlanders op Decima waren en dus zoozeer elkanders gezelschap noodig hadden, — onze grieven als vervallen wilde beschouwd hebben en mij den dagelijkschen toegang tot zijne woning en tafel aanbood. Deze verzoening nam ik natuurlijk gretig aan en van toen af begon mij mijn verlaten toestand dragelijker te worden, hoewel mijne geisoleerde en eentonige levenswijze mij nog steeds zeer onaangenaam bleef stemmen.

Gedurende den zoogenaamden negotietijd, de periode in welke een Nederlandsch schip ter reede van Nagasaki lag, was het levendig genoeg op Decima, maar in den dusgenoemden stillen tijd, welke gewoonlijk acht of negen maanden achtereen duurde, was de leefwijze daar steeds eentonig en stil. Dan kwamen de werklieden om zeven of acht uur 'smorgens op het eiland, stond ik op en ging, na ontbeten te hebben een half uur wandelen. Na mijne tehuiskomst ging ik gewoonlijk tot elf uur des voormiddags lezen en daarna naar het college der tolken (Japanneezen) en bij den tolk van de wacht, om mij in de voor dagelijksch gebruik geschikte Japansche taal te oefenen. Om twee uur 's namiddags at ik (na de verzoening gewoonlijk bij mijn Chef); daarna ging ik biljarten en vervolgens op het eiland wandelen tot zonsondergang. Den avond bracht ik door bij het Opperhoofd met praten of spelen tot tien uur en ging dan slapen. Het naar bed gaan was voor mij toen — althans zoolang ik als bachelor leefde — zéér onaangenaam, want te huis komende was mijn vuur gemeenlijk uitgegaan, aangezien mijne koelies (bedienden) met zonsondergang het eiland *moesten* verlaten

en dus niemand des avonds in mijn huis voor verwarming zorgde. Het was daar wel zoo koud niet als 's winters in Nederland het geval kan wezen, maar de spoedige overgang van felle warmte tot bijna vinnige koude deed mij zeer aan. De temperatuur in het zuiden van Japan varieert gewoonlijk van 75° tot 90° warmte en van 28° tot 30° koude. De huizen zijn bovendien zoo ondoelmatig gebouwd, dat geen vertrek daarin tegen wind of tocht te beschutten is.

II.

Christelijk Oud- en Nieuwjaar op Decima.

De avond van 31 December 1840 bracht ik met mijn Chef te zijnen huize door, bij welke gelegenheid menig glaasje is geledigd op het welzijn onzer afwezige familieleden en vrienden.

Den eersten Januari van het jaar 1841 had ik het ongeloofelijk druk. Reeds 's morgens ten acht ure kwamen vier oppertolken, drie ottona's (wijkmeesters van het eiland) en twee kasserissen (eigenaars en opzichters der gebouwen) mij veel heil en zegen wenschen en gebruikten ten mijnent brood, boter, kaas en koffie en daarna confituren. Vervolgens kwamen zeven ondertolken, die, na niets minder dan de eerstgemelde bezoekers gebruikt te hebben, weder vertrokken. Daarna werd ik bestormd door achttien mindere tolken, die na hunne heil- en zegenwenschen mij te hebben aangeboden, hun best deden, om mijne tafel de grootst mogelijke eer te bewijzen, d. w. z. al hetgeen hun werd voorgezet zonder morsen te verorberen.

De Japaneezen zijn waarlijk in het minst niet afkeerig van Hollandsche spijs en Hollandsche drank. Om mij daarvan te overtuigen, beproefde ik hen onder het eten en drinken misselijk te maken, hun likeur voor te zetten welke met vuil vermengd zoude wezen om er eene gele kleur aan te geven; maar schertsende antwoordden zij mij, dat zij van

jongs af gewoon waren aan die Hollandsche.... lucht en smaak door het dagelijksch gebruiken van de groote witte radijzen van den berg Inassa en daarom zoo vrij zouden zijn mij van de likeur te ontlasten, ook in het vertrouwen dat ik van dien drank toch niets zoude kunnen houden. Mijne Japanneesche gasten gebruikten dan ook bij voormelde gelegenheid acht flesschen echt Nederlandsche likeur, benevens eene vrij groote hoeveelheid confituren, enz.

Tot opheldering van de „Radijzen van den berg Inassa" dient, dat de menschelijke faeces van het eiland Decima aan de buitengewoon groote radijzen telende boeren van het aan den voet van evengemelden berg gelegen gelijknamig dorp verkocht wordt, en wel toenmaals door de op voornoemd eiland geplaatste Japansche tolken, behoorende de opbrengst van dien verkoop tot de emolumenten der vorenbedoelde titularissen. De radijzen van den berg Inassa worden gezouten dagelijksch als toespijs bij de rijst gegeten. Ik heb radijzen van meergenoemd dorp gezien en laten wegen welke ruim negen ponden zwaar waren.

Na de voormelde lieden kwamen ten gezamenlijke getale van zeventien de opper-, vice- en leerling-compradoors (leveranciers van dagelijksche behoeften en ook van een groot gedeelte onzer handelsartikelen) mede hunne heilwenschen aanbieden en gebruikten eveneens een en ander. Zij werden „'s lands wijs, 's lands eer" afgelost door kochels (bordeelhouders). Ten slotte kwamen de twee-en-twintig aan het eiland verbonden bedienden en werklieden en vertrokken, te zamen tevreden gesteld met elf vierkante flesschen jenever.

Intusschen was het twee uur 's namiddags geworden, zoodat ik mij haastig moest kleeden, om aan een groot diner bij het Opperhoofd deel te nemen, aan welk gastmaal ook twee-en-twintig Japanneezen genoodigd waren. De tafel was

overheerlijk en de Japanneezen deden ook hun best van de spijzen en van de dranken zooveel mogelijk te genieten; van de dranken zelfs zoodanig, dat velen der daarvan profiteerenden bijna aandoenlijk werden en eindelijk een dier gasten lange woorden sprak. Wij scheidden recht vroolijk om zes uur 's avonds, toen de Japanneezen naar Nagasaki terugkeerden en ik mij weder naar huis begaf.

Op 31 December 1841 was ik echter zeer ernstig gestemd; niet alleen omdat Sint Sylvester een dag van gewicht is, een dag van overdenkingen, maar toen in 't bijzonder wegens mijn isolement, het gemis van beproefde vrienden!! In eenzaamheid gezeten en in stille overdenking verdiept, kwamen mij -- bij het toevallig aanschouwen van de in mijne kamer hangende teekening van het Oosterdok te Amsterdam — weder alle die genoegens en blijken van vriendschap voor den geest, welke ik in de Nederlandsche hoofdstad in zoo ruime mate genoten had. Goddelijke Vriendschap! Uw naam alleen herinnert mij aan de schoonste oogenblikken mijns levens! Hij wiens hart door de warmte der vriendschap wordt gekoesterd beseft de waarde der weldaad van wederzijdsche sympathie eerst dàn met kracht en geestdrift, wanneer de vriend dien hij bemint van hem verwijderd is; hij volgt hem, ofschoon slechts in gedachten; zijne ziel vereenigt zich met die van zijnen vriend en beiden hebben dezelfde begeerten en dezelfde genegenheden. Heilige Vriendschap, waarom dragen U zoo weinigen in het hart, zoo velen op de tong? Heil, driewerf heil! hem, die, op den moeielijken en glibberigen weg zijns levens, zich gesteund en geschraagd ziet door den band van zuivere vriendschap!

Den eersten Januari 1842 had ik dezelfde drukte als op den vorigen nieuwjaarsdag en ook dezelfde personen te ontvangen, met uitzondering natuurlijk van degenen die in-

tusschen ad patres waren gegaan. Op nieuwjaarsdag van 1842 werden echter mijne gasten slechts op een simpel kopje koffie met droge beschuit onthaald; een natuurlijk gevolg van den destijds bedroevenden staat mijner provisiekamer, en hebben de tolken mij toen stellig daarom toegewenscht, dat ik op de volgende nieuwjaarsreceptie in staat mocht zijn hun op dezelfde royale wijze te kunnen ontvangen, als zij dat vroeger van mij gewoon waren. Hartelijk wenschte ik dit met hen.

III.

Japansch Nieuwjaar.

In 1841 viel het Japansch nieuwjaar (Siogwatz) op 21 Januari. Daar de Japanneezen die tot ons in betrekking stonden de gewoonte hadden ons met *hun* nieuwjaar te komen gelukwenschen, hadden het Opperhoofd der Nederlandsche Factory op Decima en ik het op evengemelden datum weder buitengewoon druk. Ons beider provisiën en dranken werden bij die gelegenheid door onze Japansche gasten opnieuw duchtig aangesproken.

Dienzelfden dag kwamen drie Chineesche jonken in de baai van Nagasaki ten anker, waarvan de opvarenden het bericht brachten, dat de Engelschen met hunne vloot vóór of nabij Sapho Noordelijk gedeelte van China) aangekomen waren en een eiland, genaamd „Thee-Kai-King" (Hongkong?) door kracht van wapenen vermeesterd hadden. De Gouverneur van dat eiland zou uit schaamte zich daarop het leven benomen hebben.

Ook deelden de Chineezen mede, dat eenigen tijd daarna een Gouverneur van de vaste kust van China, daartoe van Britsche zijde uitgenoodigd, met eenige oorlogsjonken bij de Engelschen was gekomen om te onderhandelen. Na afloop der onderhandelingen hadden de Britten den Gouverneur brieven voor den Keizer van China medegegeven. Ter eere nu van dien Gouverneur hadden de Engelschen bij diens vertrek schoten

2

gelost; dit saluut was door de bemanning der Chineesche oorlogsjonken, die het als eene vijandelijke daad beschouwden, met scherp beantwoord geworden. Als een gevolg hiervan schoten de Engelschen natuurlijk met diverse projectielen terug, waardoor de Gouverneur al spoedig sneuvelde en de oorlogsjonken het hazenpad kozen.

Eenigen tijd na dit voorval — zoo berichten de vorenbedoelde zonen van het Hemelsche Rijk verder — raakte een Engelsch schip, bezig zijnde met het opnemen en in kaart brengen van de Chineesche kust, bij eene snelle eb op het droge en werd het door de Chineezen genomen. Op dezen bodem bevond zich eene vrouw, die met nog dertig man — de andere opvarenden waren tijdig met sloepen het gevaar ontkomen — gevangen genomen en naar Canton vervoerd werd.

Ik heb waarlijk moeten lachen over de uitlatingen der zich alhier bevindende Chineezen, die vóór hun krijg met de Britten nooit gedacht hadden dat de Engelschen zoo goed schieten konden als den gestaarten heeren in dien oorlog gebleken was, en wel bepaaldelijk omdat de zonen Albions juist den Gouverneur uit het midden zijner officieren hadden weten te treffen. Ook verkeerden de Chineezen in de meening dat bovenbedoelde gevangene vrouw de Koningin van Engeland was, weshalve zij haar dan ook, van al het noodige ruimschoots voorzien, met allen eerbied naar Canton gebracht hebben.

IV.

Honi soit qui mal y pense.

Tot op 25 Februari 1841 was het mij nog niet gelukt merkbare vorderingen in de Japansche taal te maken. Ten einde mijn voornemen, om het voor dagelijksch gebruik geschikt Japansch zoo spoedig mogelijk te leeren, ten uitvoer te kunnen brengen, heb ik op evengemelden datum — na het voor en tegen wel overwogen te hebben — mij eene dictionaire met twee lippen aangeschaft, d. w. z. eene negentienjarige Japansche „Tai-jos" tot huishoudster genomen, waardoor mijne taalkennis wel dagelijks zeer moest toenemen. Na eene maand van die bijzonder practische oefening was ik reeds zooverre gevorderd, dat niet alleen mijne Tai-jos, maar ook hare Cabros (lijfmeid) en mijne overige Japansche bedienden mij toen reeds zeer goed verstaan en begrijpen konden.

Door de aanschaffing van eene Tai-jos en hare Cabros kreeg ik ook eene levendigheid in mijn huis, welke mij het onaangename van mijnen geïsoleerden toestand merkelijk verlichtte.

Het zij verre van mij om te willen ontkennen, dat de evenbedoelde manier om zich vrouwelijk gezelschap te verschaffen naar Europeesche begrippen onzedelijk en niet eerbaar is, maar, overigens is het ook geenszins minder waar, dat vrouwelijke gedienstige geesten in het huishouden moeie-

lijk, ja bijna in het geheel niet, te ontberen zijn. Immers, hoewel de Japansche Regeering het in dienst nemen van mannelijke bedienden toeliet, zoo was echter daarbij bepaald dat die niet vóór zonsopgang op het eiland mochten komen en het vóór zonsondergang weder moesten verlaten, zoodat, zonder de hulp der vorenbedoelde vrouwen, de Nederlanders op Decima toenmaals, van den ondergang der zon tot 's morgens laat, nadat deze wederom was opgekomen, geheel verstoken zouden zijn van eenige bediening en geen middel zouden hebben om zelfs eenig thee- of koffiewater gekookt te krijgen, hetgeen toch in de koude en lange winteravonden een al te groot ongerief te weeg zoude gebracht hebben.

Ook is het maar al te waar, dat de geest zwak, het vleesch gewillig en de mensch dus zeer prikkelbaar is.

Tot opheldering en beter begrip van de benamingen Taijos en Cabros diene het volgende, dat men echter in stilte gelieve te lezen.

Vóór de verdrijving der Portugeezen uit Japan, hetgeen gelijk bekend is omstreeks 1640 geschiedde, stond het iederen vreemdeling vrij zich eene Japanneesche vrouw te kiezen, haar te trouwen, en, zulks wenschende, die, alsook de bij haar verwekte kinderen, naar Europa of elders mede te nemen. Na de verbanning der Portugeezen echter werd slechts den Nederlanders en Chineezen vergund in Japan handel te drijven, maar daarbij door eene onverbrekelijke wet den Japanneezen op straffe des doods, verboden ooit hun land te verlaten, en tevens bepaald, dat de Nederlanders met niemand dan met de tolken in eenige betrekking of verkeering mochten komen.

Tegelijkertijd werden de Nederlanders, om hen des te beter in geheele afzondering van de inheemsche bevolking te brengen, van Firando naar het ommuurde eiland Decima verplaatst, waar-

door hun ook de gelegenheid werd benomen om vrouwen te bekomen. De Japansche Regeering gaf echter vrijheid bordeelen in Nagasaki op te richten, om daardoor in de sexueele behoeften der Nederlanders en Chineezen te voorzien. Zij die zich voor evengemeld beroep laten inschrijven, worden Tai-jos genoemd ('t welk publieke vrouw beteekent). Zeer weinige volwassene laten zich echter inschrijven, maardes te meer kinderen van acht tot tienjarigen leeftijd, die door hare tot den bedelstaf verarmde ouders aan de bordeelen verkocht, of, beter, verpand worden tegen eene vooraf overeengekomen som. De aldus veroordeelde kinderen worden dan onder de benaming van Cabros ter bediening aan de groote meiden (Tai-jos) afgestaan en op vijftienjarigen leeftijd ingelijfd bij de Tai-jos.

De Japanneezen hechten aan de benaming van „publieke vrouw" op verre na die verachting niet als de Europeanen en het is dan ook in het minst geene beleediging voor eene Japansche prostituée Tai-jos genoemd te worden. Volgens de Japanneezen verachten zij hunne publieke vrouwen niet om de volgende redenen:

„Zeker Japansch Keizer, Anlok-Simo, tijdens eenen burgeroorlog voor zijne vijanden vluchtende, leed armoede en gebrek. Het groot aantal tot zijn gevolg behoorende vrouwen nam het edelmoedig besluit hare gunsten te verkoopen en onderhielden haren Keizer uit de inkomsten welke zij daarvan trokken. Het doel heiligt de middelen, en wat nu nog de vrouwen in het land der Rijzende Zon uit nood doen, maken de Japanneezen tot deugd; „want," — zeggen zij verder, — „de ouders verkoopen hunne dochters slechts uit hooge noodzakelijkheid, omdat zij niet in staat zijn haar verder groot te brengen en voorkomen willen, dat zij tot dieverij of andere slechtheden vervallen." Volgens deze redeneering is ontucht dus geen slechtheid. Ook beweert de

Japannees dat het de schuld der meisjes *niet* is als zij tot ontucht vervallen zijn, maar wel die harer ouders, alsmede dat het onrechtvaardig zoude wezen de fout der ouders op de dochters te werpen en veeleer dus de Tai-jos en Cabros als jeugdige slachtoffers van een gruwzaam noodlot met medelijden verdienen beschouwd en behandeld te worden.

Hoe geheel anders toch is de redeneering der beschaafden, speciaal in Europa, met betrekking tot de prostitutie!

Wilde iemand op Decima eene Tai-jos hebben, dan deelde hij zulks een der kochels mede, die alle middagen op het eiland kwamen. Een uurtje daarna werd dan de Tai-jos, in statie gekleed, met hare Cabros gebracht. Van de Cabros heeft men veel dienst in de huishouding; zij is zéér werkzaam en gehoorzaam. Alle middagen, en welk weder het ook was, moesten de meiden die zich op Decima bevonden, zich in Nagasaki aan hare patroons vertoonen, daar hare chefs zich dan overtuigen moesten dat zij allen teruggekeerd (en niet uitgesmokkeld) waren, en tevens rapport uitbrengen aan de betrokkene Ottona's of wijkmeesters.

De Tai-jos en Cabros kan men uit zijnen dienst ontslaan en naar huis terugzenden wanneer men verkiest, doch is het eene schande voor de meid als zij binnen de drie dagen na haar in dienst treden wordt ontslagen. Dikwijls verwisselen van vrouwen is in Japan in het geheel niet raadzaam, want zij laboreeren daar, even goed als in Europa en op Java, aan het zuur, 't welk ons (mannen) gemeenlijk het meest opbreekt. Uit dien hoofde bepaalde men zich op Decima meestal tot een vast meubel; maar ook dit had zijne onaangename zijde, want waar gezaaid is, wordt gewoonlijk toch vaak geoogst, en aangezien het product als Japansch werd beschouwd, mocht men het niet uitvoeren, hetwelk niet alleen zéér onaangenaam en smartelijk, doch

tevens kostbaar was, want, Japan verlatende, kon men wel niet anders dan zijne Tai-jos en de bij haar verwekte kinderen de noodige middelen achterlaten om in hunne behoeften te voorzien, zoolang zulks noodig zoude wezen althans. En zoo zou men dan tot de luxe eener dubbele huishouding geraken.

Voor eene Tai-jos die men voor vast nam moest men per maand betalen 22 thail en 5 maas, gelijkstaande aan fl. 36 Nederlandsch, behalve voeding en kleeding, want van haren patroon krijgen zij slechts één zomer- en één winterkleed, en daar hare kleeding voor het grootste gedeelte van zijde vervaardigd is, zijn de kosten ook evenredig groot, vooral voor iemand die er van houdt dat zijn personeel er schoon en zindelijk uitziet.

Van dit onderwerp afstappende noteer ik nog slechts dat de diensttijd der voormelde vrouwen duurt tot haar 25jarigen ouderdom, waarna zij geheel vrij zijn en als *eerbare* vrouwen in de schoot der maatschappij terugkeeren. Niet zelden gebeurt het dat zij alsdan nog zeer voordeelige huwelijken doen, deugdzame echtgenooten en niet minder liefhebbende moeders worden, gelijk overbekend is.

V.

Rouw.

De lente was reeds daar! O, welke schoone en treffende gezichten genoot ik toen dagelijks uit mijne bovenkamers op de mij omringende velden en bergen!

De vruchtboomen welke nog kort geleden dorre geraamten schenen, werden met lachenden bloesem bekroond, velden en bosschen met jeugdig groen versierd; tallooze bloemen ontloken reeds, die — gepaard met het gezang der vogelen en het gonzen der menigvuldige insecten — den geheelen zichtbaren natuurstaat in zijne liefelijkste gedaante voor mij vertoonden!

Had ik toen het kunstvermogen van Icarus bezeten, o, hoe spoedig zou ik mijne gevangenis verlaten hebben, om meer van nabij dat bevallig ontwaken der natuur uit eenen schijnbaren doodslaap, dat geheel verjongen der aarde, dat herleven der blijde insectenwereld, die vernieuwde vreugde van het vogelenkoor te kunnen zien, hooren en bewonderen!

Maar mijn jubelen over den aanvang van het eerste schoone jaargetijde hetwelk ik in Japan beleefde was vergeefs, want eene wandeling in en om Nagasaki werd voor den tijd van honderd dagen belet door de officieele bekendmaking op 7 April 1841 aan ons, van het overlijden in den ouderdom van 73 jaren van den afgetreden Keizer. De rouw werd bepaald op honderd dagen, gedurende welken tijd alle muziek, spelen, vermaken en geruchtmakende ambachten ja, zelfs het doen van verzoeken aan den Gouverneur van Nagasaki, het vonnissen of straffen van gevangenen, enz., ten strengste werd verboden, en de ambtenaren, die van den

Sjoogun (wereldlijken Keizer) rijst bij hunne tractementen kregen, hun baard en het hoofdhaar niet mochten scheren. Groote armoede, ja zelfs gebrek onder den geringen man, was het gevolg van dien rouw, door welken natuurlijk veroorzaakt werd dat bijna alle ambachten stilstonden.

Volgens geloofwaardige berichten zou de begrafenis des Keizers 800000 Kobang of 9600000 gulden gekost hebben en de weg naar de vorstelijke begraafplaats, bijna één uur gaans ver, met Japansche matten belegd en met schamkleederen behangen zijn geworden. Gedurende deze plechtigheid was het iedereen op straffe des doods verboden om zich op straat te bevinden, of door deuren of vensters naar de begrafenis te zien. De begrafenis werd door de Hofedellieden 's nachts bij fakkellicht verricht. Gedurende den voorgeschreven rouwtijd moesten de Burgemeesters en andere hooge ambtenaren van Nagasaki dag en nacht patrouille loopen, om na te gaan, of de behoorlijke stilte wel in acht werd genomen en voornamelijk om in elke straat, telkens als zij die passeerden, voorzichtigheid met vuur aan te bevelen, want, indien er gedurende den rouw brand ontstond, werd de eigenaar of de bewoner van het perceel, waarin het onheil was begonnen, verbannen en de wijkmeester met gevangenis gestraft. Niettegenstaande voormelde strenge voorzorg ontstond in den nacht van 13 April 1841 brand bij een voornaam koopman, welke echter spoedig gebluscht werd en zich slechts tot een huis bepaalde. De eigenaar werd naar de gevangenis gebracht en den wijkmeester huisarrest opgelegd. Na afloop van den rouwtijd zouden zij hun vonnis vernemen.

Den 25sten April 1841 werd ons bekend gemaakt, dat de wettige gemalin des overledenen Keizers zich in een klooster had begeven en priesteres was geworden.

VI.

Tuinbouw op Decima.

Op 26 Mei 1841 heb ik de eerste aardbeien uit onzen Decimaschen tuin gegeten; ze zijn niet zoo smakelijk als de Hollandsche, hebben echter eenen aangenamen geur en zijn grooter. Deze aardbeiplanten zijn eenige jaren geleden van de Kaap de Goede Hoop door zeker Decimasch Opperhoofd ontboden en in Japanschen grond geplant, hetwelk zeer goed is gelukt Ook hadden wij omstreeks voormelden datum reeds nieuwe tuinboonen, snijboonen, peulen en doperwten, terwijl de perzike-, abrikoze- en pruimeboomen reeds vol met vruchten bezet waren. Jammer is 't dat deze vruchten niet tot die rijpheid en bijgevolg ook niet tot die smakelijkheid kwamen als de Europeesche, waarvan, naar mijne meening, de reden is, dat de boomen niet werden geënt en deze kunstbewerking ook bij de Japanneesen niet bekend is.

De Japanneezen plukken alle hunne vruchten- ik bedoel alle zachte vruchten zooals ik boven gemeld heb — onrijp en leggen die daarna in het zout, om ze dan bij de rijst als toespijs te gebruiken.

Het Opperhoofd en ik verheugden ons omstreeks voormelden datum over den te verwachten voordeeligen oogst en maakten reeds alle potten en flesschen gereed, om, wanneer de vruchten voldoende tot rijpheid zouden gekomen zijn, ze in brandewijn of suiker in te leggen, hetwelk voor ons eene aangename bezigheid zoude wezen.

Het bezit van een tuin was op Decima voor ons eene genieting, zoowel voor het oog als voor de maag, en leverde bij het genot zijner vruchten ons menige genoeglijke herinnering aan ons vaderland op.

VII.

Hoog bezoek.

Den 20sten Juni 1841 liet de Gouverneur van Nagasaki het Opperhoofd der Factory op Decima weten, dat Zijne Hoogheid de Landsheer van Sima-Bara tegen den 1sten of 2den Juli op het eiland zoude komen.

De Landsheeren (Daimio's) zijn geboren Prinsen en afstammelingen van eene reeks over Japan geregeerd hebbende Vorsten, die landschappen of provinciën ter besturing in leen verkregen. In Japan zijn vele dergelijke Landsheeren gecreëerd. Om nu dit aantal Landsheeren — waarvan er velen zijn, die tot de Keizerlijke geslachten behooren en die meest allen een uitgestrekt gebied en schatten bezitten — in toom te houden, heeft de Japansche staatkunde goedgevonden door eene wet welke onherroepbaar is (ik zeg „onherroepbaar", want volgens de uitdrukking der Japanneezen zijn de bevelen des Keizers gelijk aan het zweet des menschelijken lichaams, dat eenmaal uitgegaan zijnde, nooit meer naar dat lichaam terugkeert) de Landsheeren te verplichten, hunne vrouwen en kinderen in de Keizerlijke Hofstad Jedo te laten wonen en bewaken als gijzelaars. Bij dezelfde wet is bepaald dat de Landsheeren zelven alle jaren in Jedo *moeten komen*, om hulde aan den Keizer te bewijzen en alsdan een zekeren tijd van het jaar daar in de schoot hunner familie mogen doorbrengen.

De Landsheeren zijn in hun domeinen ook omringd van keizerlijke spionnen. [1])

Door voormelde maatregelen hebben de Sjooguns de Daimio's steeds tamelijk in bedwang weten te houden en het is ook aan diezelfde voorzorgen toe te schrijven dat Japan, hetwelk vroeger door verschrikkelijke burgeroorlogen werd geteisterd, zich sedert ruim twee eeuwen in betrekkelijke rust bevonden heeft. Er is echter nog één Landsheer voor wien de Keizer vrees koestert, namelijk dien van Sat-Suma, een machtig Leenvorst, die een groot en zeer bevolkt domein, rijk in voortbrengselen, bestuurt. Zijne Hoogheid is een afstammeling van den grooten Sjoogun Tai-ko Sama. Deze Landsheer voldeed aan vorenvermelde verplichtingen, doch regeerde zijn land naar eigen goeddunken en stoorde zich al heel weinig aan des Sjooguns ambtenaren. Zelden of ooit is het een dier keizerlijke ambtenaren gelukt Sat-Suma levend te verlaten; schier allen werden op de eene of andere wijze om het leven gebracht. De bevolking van Sat-Suma is den Landsheer getrouw, terwijl het Hof te Jedo zulks oogluikend aanziet. Ieder ambtenaar die in Jedo van den Keizer den last ontvangt naar Sat-Suma te vertrekken maakt dan ook gewoonlijk vóór zijn vertrek zijn testament.

Van Sat-Suma kreeg de Nederlandsche Factorij op Decima jaarlijks 500 à 700 pikols kamfer; de pikol als gewoonlijk gerekend = ± 62 kilogram.

---

[1]) Jhr. Dr. J. L. C. Pompe van Meerdervoort meldt ook in zijn werk, getiteld „Vijf jaren in Japan," Dl. I, blz. 33, verschenen in 1867 bij van den Heuvel en van Santen te Leiden. dat de Sjooguns de Landsheeren verplichtten om het andere jaar te Jedo te komen doorbrengen, en wel zóó, dat als een vasal in de hoofdstad was, zijn buurman op het land vertoefde. Divide et impera dus! — v. E. —

Op 30 Juni 1841 is de Agent van den Landsheer van Sima-Bara met zijn gevolg op Decima gekomen, om het Opperhoofd mede te deelen, dat Zijne Hoogheid den 2den Juli d. a. v. genoemd eiland zoude komen bezichtigen. Op den middag van laatstgemelden datum werd het Opperhoofd kennis gegeven dat genoemden Landsheer in aantocht was. Het Opperhoofd begaf zich daarop naar de Landpoort, om Zijne Hoogheid te complimenteeren. Toen de Vorst de poort inkwam maakte het Opperhoofd eene diepe buiging en gaf de wacht het Japansch eerbewijs.

Wanneer Japanneezen tegen eenen Japanschen groote spreken of hem binnenshuis ontmoeten, maken zij altijd, met beide beenen knielende, met het hoofd eene buiging tot op de vloermatten. Deze wijze van groeten, vroeger althans streng voorgeschreven, zelfs ook voor de vreemdelingen in Japan, is het zoogenaamd Japansch compliment. Ook mocht men nooit rechtstreeks tegen den Landsheer spreken; zulks moest door drie of vier monden van zijne staatsdienaren geschieden.

Zijne Hoogheid de Vorst van Sima-Bara ging bij zijn evenbedoeld bezoek eerst de vlaggenmast en een gedeelte van het eiland bezichtigen. Voorop ging een zijner ambtenaren als wegwijzer; dan volgde Zijne Hoogheid; kort achter dezen kwamen zijne twee eerste staatsdienaren en twee secretarissen, benevens zijn lans- of wapendrager, gevolgd door 340 ambtenaren, soldaten, dienaren, sloffendragers, enz. Het Opperhoofd van Decima had zich intusschen huiswaarts begeven en ontving den Landsheer aan den trap, waarna de Vorst plaats nam op een prachtig tapijt in de receptiekamer, omringd van slechts eenigen zijner voornaamste ambtenaren en officieren, terwijl zijn overig gevolg in twee aangrenzende zalen zich begaf. Aan het Opperhoofd, die zich inmiddels in eene andere kamer bevond, werd alstoen kennis

gegeven, dat Zijne Hoogheid tot de ontvangst gereed was; waarop ZEd., geleid door den Opper-Rapporteur, de receptiekamer binnentrad en het Japansch compliment maakte. Met eene buiging werd dit eerbewijs door den Vorst beantwoord, en, na over en weder eenige plichtplegingen gemaakt te hebben, ging het Opperhoofd terug tot buiten de receptiezaal en nam daar plaats. Daarna werden zijne Hoogheid vijf soorten gebak en vijf soorten likeur, benevens roode en witte wijn aangeboden. Hij proefde van alles een weinig en gaf daarna zijn gevolg vergunning om ook het een en ander te gebruiken. Na een dankcompliment voor het verleend verlof te hebben afgelegd, maakte dat gevolg gretig gebruik van de dranken; want het is eene bijzondere gunst en groote eer voor ieder ambtenaar of volgeling van een Japansch Vorst om in zijne tegenwoordigheid iets te mogen gebruiken.

Terwijl 's Vorsten gevolg aldus bezig was zich te ververschen, werd het Opperhoofd weder binnen geroepen en door den Landsheer uitgenoodigd iets te gebruiken. Nadat de Vorst met het Opperhoofd geruimen tijd gesproken had, kwam de beurt aan mij. Door den Opper-Rapporteur binnengeleid, maakte ik het Japansch compliment, waarna Zijne Hoogheid mij naar mijn naam en ouderdom vragen en mijne antwoorden daarop opschrijven liet. Verder werd ik door den Vorst uitgenoodigd, om persoonlijk iets in zijne tegenwoordigheid te schrijven, waarin ik natuurlijk toestemde. Zijne Hoogheid rees daarna van zijn tapijt op, liet zich een stoel brengen en ging vlak tegenover mij zitten. Alstoen werd ik verzocht in het midden van eenige vellen papier het een en ander met groote letters te schrijven. Deze vellen werden, nadat ik ze op 's Vorsten verzoek met mijne naamteekening had voorzien, zorgvuldig ingepakt.

Toen Zijne Hoogheid voldaan was, verzochten eenigen van zijn gevolg verlof, om op hunne waaiers (waarvan de Japanneezen altijd voorzien zijn), iets te mogen laten schrijven door mij, om zulks als een mesoeraska (iets zeldzaams, iets vreemds) te mogen bewaren. Na daartoe verkregene toestemming werd ik in een oogwenk met vriendelijke verzoeken, maar ook met eene macht van waaiers overstelpt om daarop mijne naamteekening met latijnsche letters te plaatsen, ten bewijze dat ze niet door een Japannees gezet was. 123 naamteekeningen onder even zoovele spreuken, versjes, enz. heb ik toen moeten schrijven, zoodat ik alle inspanning van gedachten moest aanwenden, om zonder lang dralen aan het verlangen der verzoekers te kunnen voldoen. Zijne Hoogheid zat altijd nog voor mij, waardoor ik in de gelegenheid was hem steelsgewijze — want rechtstreeks den Vorst in het gezicht zien, werd als eene grove onbeleefdheid aangemerkt — waar te nemen. Zijne Hoogheid was klein van gestalte, had een pokdalig, doch bijzonder innemend en vriendelijk gezicht en moest, volgens informatiën, pas 18 jaar oud zijn.

Toen ik gereed was met het beschrijven der waaiers ging Zijne Hoogheid op de gaanderij, ook wel het platje genoemd, welke veranda met mooie matten belegd en door een zonnetent gedekt was, en zette zich daar op een leuningstoel, terwijl zijn gevolg achter hem op de matten plaats nam. Het Opperhoofd en ik werden toen ook verzocht daar plaats te nemen.

Zijne Hoogheid vroeg inlichtingen omtrent Nederland, pijpen, tabak en sigaren en liet zijn gevolg, door ons voorgegaan, rooken, terwijl hij in zijn vuist zat te lachen over de leelijke gezichten, die de Japanneezen daarbij trokken.

Men kon opmerken dat de Vorst, die nog nimmer Neder-

landers of hunne meubelen, spijzen en dranken gezien had, recht in zijn schik was, zoo ook zijne volgelingen, die deze gelegenheid — door de hun verleende vrijheden — als een feest beschouwden.

Ten 4 ure gaf Zijne Hoogheid te kennen naar de biljartzaal te willen gaan en liet het Opperhoofd en mij verzoeken biljart te spelen, wat wij natuurlijk gaarne dadelijk deden. De Vorst liet daarop zijne secretarissen ook eens probeeren te spelen, maar de onhandige manier waarop zij trachtten te biljarten, verwekte een algemeen gelach.

Ten $4^1/_2$ uur wenschte Zijne Hoogheid te vertrekken en bedankte het Opperhoofd, onder betuiging zijner bijzondere tevredenheid, voor de gastvrije receptie en het genoten genoegen. Zijne Hoogheid ging daarop nog even den tuin bezichtigen, waardoor het Opperhoofd in de gelegenheid werd gesteld zich naar de Landpoort te begeven om den Vorst uitgeleide te doen. Kort daarop vertrok Zijne Hoogheid, onder herhaalde betuiging dat hij zich zéér geamuseerd had.

Oppervlakkig beschouwd zal het wellicht schijnen, dat de evengemelde voorvallen weinig vermakelijks moeten hebben opgeleverd, maar, wanneer men de buitengewoon strenge étiquette en de eenzame levenswijze der Japansche grooten, zoomede den grooten afstand waarop zij hunne minderen, ja zelfs hunne eerste staatsdienaren, moeten houden, heeft leeren kennen, dan eerst kan men gelooven, dat niet alleen het geheel vreemde, hetwelk de Landheer van Sima-Bara op 2 Juli 1841 gezien en gehoord heeft, maar ook de in zijn soort werkelijk vrije omgang, zoowel met ons als met zijn gevolg, voor hem een wezenlijk genoegen is geweest.

Op 13 Juli 1841 is mij namens Zijne Hoogheid den

Landheer van Sima-Bara ten geschenke aangeboden een kistje met honderd eieren en eenige boeken Japansch papier. Zoodanig geschenk van een zoo hooggeplaatst persoon te ontvangen wordt in Japan als eene groote eer beschouwd; in Europa zou een Prins zich schamen dergelijk cadeau te doen, maar „'s lands wijze, 's lands eer" moet men in alle landen eerbiedigen.

Den 27sten Juli 1841 zijn alle Burgemeesters van Nagasaki bij het Opperhoofd der Nederlandsche Factory op Decima ten dineeren geweest. Onaangenaam was het voor mij dezen maaltijd bij te wonen, zoowel door de groote hitte als het lastige ceremonieel. De Burgemeesters waren echter beleefd genoeg om ons uit te noodigen den lakenschen rok tegen een wit buisje te verwisselen, hetwelk gereedelijk door ons werd aangenomen.

Nagasaki had toen ik op Decima was elf Burgemeesters of hoofdambtenaren, waarvan ieder met een afzonderlijk departement van de stadsaangelegenheden belast was en waardoor vele ambtenaren werden uitgewonnen; allen echter hadden titel en rang als bij ons de Burgemeester en Wethouders hebben.

Den 2den Augustus 1841 is de Agent van den Landsheer van Firando op Decima gekomen om belet te vragen voor zijnen heer, die het voornemen had den 15den of 16den d. a. v. het eiland te komen bezichtigen en het Opperhoofd met een bezoek te vereeren. Op 15 Augustus 1841 is de Landsheer van Firando dien ten gevolge op Decima geweest. De receptie Zijner Hoogheid en het verder voorgevallene bij zijn bezoek zijn zonder de minste afwijking evenzoo geweest als bij de komst van den Landsheer van Sima-Bara. De Vorst gaf zijn leedwezen te kennen dat het schip, hetwelk toen van Batavia op Decima verwacht werd, nog niet was aangekomen, aan-

gezien Zijne Hoogheid het gaarne zoude bezichtigd hebben. Hij wilde echter aan den Sjoogun verlof vragen, om, wanneer het schip zoude aangekomen zijn, zich nog eens naar Nagasaki te mogen begeven; want zonder vergunning des Keizers mocht geen Landheer zijn domein verlaten. Ik vreesde echter, dat Zijne Hoogheid nog wel een jaar zoude moeten wachten, want tot toen was, voor zoover het oog door middel van een' verrekijker zien kon, nog geen schip aan den horizon te ontwaren.

Den 18den Augustus 1841 ontving ik uit naam van den Vorst van Firando een geschenk, bestaande uit vijf steenbrasems en een balie (vaatje) saki. Evengemelde bijzonder lekkere visch was te Firando gevangen en levend naar Decima overgebracht. Het Opperhoofd kreeg tien visschen en twee balies saki.

Op 26 October 1841 zijn de af- en optredende Gouverneurs van Nagasaki op het eiland Decima geweest en door het Opperhoofd ontvangen. Alle jaren werd de Gouverneur van Nagasaki afgelost, bij welke gelegenheid hij verplicht was de Keizerswachten in de baai, het eiland der Nederlanders en de Chineezen te bezoeken,

Na vooraf belet te hebben laten vragen, zijn de Commandanten der Keizerswachten in de baai van Nagasaki 10 December 1841 op ons eiland geweest, met een gevolg van 160 soldaten. Bij deze gelegenheid vernamen wij, dat de gemelde wachten met 5000 man van den Landsheer van Fisen bezet waren, daar de Japansche Regeering door het wegblijven van het Nederlandsche schip in 1841 in onzekerheid verkeerde omtrent den staatkundigen toestand in Europa en zij niet gaarne weder door een Engelsch schip wilde verrast worden, zooals tijdens het bestuur van den braven Heer Doeff over de Nederlandsche factory op Decima heeft plaats gehad.

Op 25 Mei 1842 is de Agent van den Landsheer van Karats op Decima gekomen, om het Opperhoofd kennis te geven, dat Zijne Hoogheid den 1sten Juni d. a. v. op het eiland zoude komen, De vader van dezen Landsheer had zich zelven vier jaren vroeger het leven benomen, door zich, volgens de aloude wijze waarop de Japansche grooten zelfmoord plegen, den buik open te snijden, (Hara-Kiri), omdat er in zijn landschap een opstand had plaats gehad, welke, wel is waar, spoedig was gedempt geworden, maar niet had mogen plaats vinden. Door dien zelfmoord is hij volgens Japansche begrippen in alle eer gestorven en volgde zijn zoon hem op, anders was dit laatste niet geschied en zou de vader door den Sjoogun, zoo niet met onthoofding, dan zeker toch met ontslag en verbanning gestraft zijn geworden.

Den 1sten Juni 1842 is de Landsheer van Karats Decima komen bezichtigen. Hetzelfde ceremonieel en dezelfde schrijverij als bij de recepties van vroeger de Factory bezichtigd hebbende Landsheeren dienden, hebben toen ook plaats gevonden. Zijne Hoogheid was naar gissing niet ouder dan twintig jaar; zeer beleefd en spraakzaam.

Op 10 Juni 1842 heb ik de eer gehad een geschenk te ontvangen van den Landsheer van Karats, bestaande in twee balies saki en een stuk krip.

VIII.

Mijn uitstapjes in Japan.

Den 5den Januari 1841 deed ik met Opperhoofd der Nederlandsche Factorij in Japan mijn eerste uitstapje buiten het eiland Decima en wel naar het ruim een uur gaans van de stad Nagasaki gelegen dorp Oera-Kami, waar wij ons den ganschen dag met wandelen en het bezichtigen der verrukkelijk schoone landstreek vermaakten.

Dit uitstapje kostte ons 27 thail (± fl. 43.20), doch deze kosten waren gering in vergelijking met die welke gevallen waren op vroegere wandelingen door Nederlanders in Japan buiten Decima gedaan in en om Nagasaki. Dat ons dergelijke excursiën zooveel geld kostte sproot hoofdzakelijk voort uit de omstandigheid, dat wij voor die tochtjes een gevolg mede kregen van vijftien tot twintig personen, bestaande uit tolken, onderbanjoosen of politiedienaren en kasserissen, benevens een of twee compradoors, die dan de functiën van kassiers vervulden, en voorts de bedienden van het Opperhoofd der Factorij, van de overige ambtenaren, de onderbanjoosen en de tolken. Al die lieden waren wij dan verplicht te voeden van welke gelegenheid zij gebruik maakten zich zooveel mogelijk te goed te doen. De evengemelde kosten waren echter oorzaak, dat wij in Japan slechts zelden buiten Decima kwamen, ofschoon wij zulks steeds konden doen, mits daartoe een dag te voren verlof vragende van den Gouverneur van Nagasaki.

Op 25 Juli 1841 's morgens om vijf uur stapte het Opperhoofd van Decima met mij in een vaartuig met het voornemen dien dag op het water door te brengen en tevens om den vlaggemast op Iwo-Sima (of eiland Iwo, bij ons bekend onder den naam van den Noorder Carvalho) te inspecteeren. Onze trein was samengesteld als volgt: een groot overdekt vaartuig, versierd met de Nederlandsche vlag, waarin gezeten waren het Opperhoofd en ik, twee tai-jos twee cabros, twee samsie-speelsters, twee tolken en vier opperhoofdsbedienden, een vaartuig met vier onderbanjoosen en hunne bedienden, een vaartuig met vier tolken en hunne bedienden en een vaartuig met sloffendragers, provisiën, bagage, enz. te zamen 38 personen.

Langzaam voortvarende onder de tonen der samsien kwamen wij ten acht ure aan het visschersdorp, Kosedo, gelegen in de nabijheid van den Papenberg. Daar werd mij door het Opperhoofd opgedragen alléén naar Iwo-Sima te gaan, om den vlaggemast in oogenschouw te nemen. Het Opperhoofd toch gevoelde niet de minste roeping om bij eene warmte van 88⁰ het eiland te beklimmen en wilde zich liever gedurende mijne afwezigheid onledig houden met visschen. Ik ging dus, vergezeld van twee banjoosen en drie tolken met het groote vaartuig op weg en kwam eerst na verloop van ruim twee uren te Iwo-Sima.

Het eiland Iwo-Sima, te vinden aan de uiterste punt van het voorgebergte van Nagasaki, is naar gissing 300 voet boven den zeespiegel gelegen. Op het eiland stond een vlaggemast en een uitkijk-post, om bij het naderen van een schip tijdig bericht te kunnen verkrijgen. Het sein van dezen uitkijk werd middels vier andere posten naar Nagasaki overgebracht. Zoodra het schip genaderd was tot de eerste post de geheime vlag kon onderscheiden, moest de uitkijk op

nieuw seinen, waarop van de volgende posten een kanonschot viel, alsdan werd op Iwo-Sima de Nederlandsche vlag geheschen, om het schip den weg te wijzen om binnen te komen, want zonder dit sein zou het voor een schip zéér moeielijk wezen den eenigen voor Europeesche schepen bevaarbaren ingang der baai te vinden.

Na een moeielijken klim van ruim een kwartier uurs kwam ik boven, alwaar ik voor mijne moeite ruimschoots beloond werd door een treffend gezicht op de Japansche kust en zee. Ik voorzag vervolgens den vlaggemast van eene nieuwe lijn en keerde zoo spoedig mogelijk naar mijn vaartuig terug, afgemat door eene bijna ondragelijke hitte.

Na een uur varens ontmoette ik mijn chef, het Opperhoofd, en ging in diens vaartuig over. Het overige van den dag werd onder muziek met heen weêrvaren en hier en daar aan land te gaan doorgebracht. Tegen den avond werd het levendig in de baai door de menigte pleiziervaartuigen met muziek en vroolijke gezelschappen, die onder het genot van helder maanlicht een alleraangenaamste vertooning maakten, zoodat wij tot negen uur ons op het water verlustigden. Langer uitblijven mochten de onderbanjoosen niet toestaan, want volgens de wet moesten wij, Europeanen, met zonsondergang op Decima terug zijn; doch oogluikend werd wel wat later vertoef buiten evengemeld eiland toegestaan, indien men maar zorgde, dat de onderbanjoosen genoeg te drinken hadden.

Ik heb mij op dit watertochtje uitstekend geamuseerd; jammer maar dat wij, gelijk hiervoren is opgemerkt, wegens de daaraan verbonden groote kosten, zoo zelden dergelijke uitspanningen konden nemen.

Een samsie is het algemeene en meest geliefkoosde muziek-instrument der Japanneezen; het heeft bijna den vorm van eene citer en is voorzien van drie snaren. Tot het be-

spelen dezer instrumenten bij feesten en andere gelegenheden huurt men Jekoe's (samsiespeelster) voor een uur, een dag of zoo lang men verkiest. De Jekoe's zijn verbonden aan een baas of eene bazin, die haar als kinderen, soms ook wel als reeds volwassenen, van hare behoeftige ouders voor zeker aantal jaren koopt en het spelen op voormeld instrument laat leeren en door haar daarna te verhuren een ruim bestaan vindt. Deze samsiespeelsters zijn meest allen mooie, fijngebouwde, vroolijke meisjes, op wier moraliteit wel iets af te dingen valt.

Wanneer de Japanneezen zich willen vermaken, gaan zij des middags, als de grootste zonnehitte voorbij is, met een vaartuig, voorzien van hun twee onafscheidelijke benoodigdheden, om zich te amuseeren, samsiespeelsters en saki (de algemeene en geliefkoosde sterke drank in Japan) spelevaren tot elf of twaalf uur 's nachts en dan naar een Tjaija (een theehuis, veel overeenkomende met de nachthuizen in de Nes te Amsterdam), waar zij dan gewoonlijk tot het standpunt van aandoenlijkheid geraken en vervolgens naar huis worden getransporteerd of blijven om hun roes uit te slapen. Zelden gaat een Japannees nuchter, zegge „niet beschonken," slapen; maar nog zeldzamer is het, dat de dronken Japannees onaangenaamheden of vechtpartijen uitlokt zooals de beschonken Europeaan helaas! maar al te dikwijls provoceert. Doch de liederlijke levenswijze der Japanneezen brengt hun wel in schulden en maakt van hen volslagen dronkaards, en velen hunner hebben aan hun uitspattingen een vroegen dood te wijten. De drank is dus in Japan evenals in Nederland een volksramp.

Ik had met het Opperhoofd op 27 Juli 1841 eene weddenschap aangegaan, om een partijtje of de eene of andere uitspanning naar Ko-Sima, dat het schip dat toen van Java

verwacht werd den volgenden dag nog niet zou aankomen; het Opperhoofd was echter van een tegenovergesteld gevoelen. Met deze weddenschap was 80 thail of fl. 128 gemoeid, maar al verloor ik dan zou ik toch een dubbel genoegen voor mijn geld hebben, daar de komst van het schip alléén voor mij reeds fl. 128 waard zoude wezen, omdat ik erg naar tijdingen uit Java en Europa hunkerde; won ik daarentegen het aangegaan pari, dan zou de teleurstelling van de niet tijdige aankomst van het schip eenigszins gelenigd worden door het genoegen van het te verwachten uitstapje naar de stad. De weddenschap heb ik echter gewonnen en dien tengevolge zijn wij op 29 Juli 1841 naar Ko-Sima, een plaatsje buiten Nagasaki, geweest, Wij hebben dien dag met veel genoegen doorgebracht en bij deze gelegenheid een troep van 106 worstelaars, allen zéér zware, sterke mannen, waarvan slechts weinigen minder dan zes voet lang waren, zich met elkander zien meten. Deze menschen reisden het eiland af, om hunne kunsten te laten zien en hunne krachten ook met die van andere liefhebbers van worstelen te meten. Twee der bovenbedoelde 106 worstelaars waren bekend als de sterkste menschen van Japan en hadden nergens hun gelijken in physieke kracht en behendigheid kunnen vinden. Zij waren dan ook inderdaad reuzen, die elkander gedurende de voorstelling welke wij bijwoonden niet tegen den grond konden werpen.

Ook hebben wij toen nog een goochelaar en eenige kunstenmakers zien werken, die in Europa zelfs de aandacht en verwondering zouden opwekken. 's Avonds ten negen ure eerst kwamen wij op Decima terug.

Op den jaarlijkschen feestdag van de Japansche Matsoeri, in Nagasika eene echte kermis, werden de Nederlanders op Decima door hunnen leverancier van zijden stoffen uitgenoodigd dien

dag bij hem in Nagnisaki te komen doorbrengen, alwaar zij dan op Japansche wijze werden onthaald. In het jaar 1841 viel die feestdag op 24 October; wij zijn echter toen niet naar de stad geweest, maar hebben ons vergenoegd met vóór de poort van het eiland de verschillende optochten en de uitvoering der daarbij behoorende dansen te zien. Voornoemd feest heeft zeer veel overeenkomst met de missen in vroeger tijden gevierd ter eere van de beschermheiligen eener stad of plaats, en waaraan, gelijk bekend is, onze tegenwoordige kermissen haren oorsprong ontleend hebben.

Op 22 Maart 1842 heb ik een uitstapje gemaakt naar Soek-Meki, een hoogen berg buiten Nagasaki, van waar men een bijzonder schoon gezicht over het omliggende land heeft. Naar gissing is deze berg 1300 tot 1400 voet boven den zeespiegel verheven. Bij evengemelde gelegenheid had bijna een groot ongeluk plaats gehad, dat onberekenbaar in deszelfs gevolgen had kunnen wezen. De vorenbedoelde berg, waarvan de kruin onbewoond is, was geheel begroeid met eene dikke en lange grassoort, welke toen geheel dor en droog was en waartusschen eenige sparreboomen stonden. Daar nu dit lange gras ons zeer hinderlijk was, zoowel in het loopen als in het zitten, zoo staken een paar Japanneezen van ons gevolg er den brand in, om daardoor ruim veld te krijgen voor het opslaan van eene legerplaats. Nauwelijks was dit geschied, of een stevige wind kwam opdagen, welke het vuur in een oogenblik over de geheele kruin verspreidde. Op dit onverwacht gezicht beving ons allen en voornamelijk den Japanneezen eene akelige vrees voor de gevolgen, want halverwege dezen berg stonden een aantal met riet gedekte boerenwoningen, welke zich tot in het dal verspreidden. Indien dus het vuur tot in het dal kwam, zou er een verschrikkelijke brand ontstaan zijn, welke zeker vele huisbe-

woners door verbranding of verstikking en den banjoosen en tolken, die de oorzaak van den brand waren, door onthoofding het leven zoude gekost hebben.

In dezen neteligen toestand was goede raad duur! De eerste onderbanjoos trok zijne sabel en kapte groene sparretakken, waarin hij dadelijk door alle anderen gevolgd werd. Met deze takken liepen allen zoo spoedig mogelijk beneden den brand en poogden onderwijl door slaan met die takken het vuur te blusschen. Onverschrokken bleven de Japanneezen staan waar zij eenmaal wilden post vatten, zelfs het branden hunner kleederen en van hun haar bracht hun niet tot wijken; aan welke volharding zij het dan ook te danken hadden, dat zij na verloop van betrekkelijk geringen tijd den brand meester werden. Verscheidene Japanneezen hadden zich toen echter deerlijk gebrand, vooral aan hunne voeten, doordien hunne strooien muilen of sandalen al spoedig vuur gevat hadden en onder hunne voeten verteerd waren. Na de blussching werd een algemeene vreugdekreet aangeheven, en niet weinig gedronken. Ieder zette zich vervolgens neder voor het ontbijt en trachtte het gebeurde te vergeten, doch koddig was het te hooren welke verdichtsels de Japanneezen verzonnen, om als oorzaak hunner bekomen brandwonden te kunnen aanvoeren, want de brand moest een groot geheim blijven voor de Japansche autoriteiten, daar anders door den Gouverneur een streng onderzoek zou ingesteld worden.

Het overige van den dag brachten wij door met wandelen en het bezichtigen der onbeschrijfelijk schoone omstreken en namen 's avonds ten zeven ure de terugreis naar Decima aan.

Den 12[den] April 1842 deden we weder een uitstapje naar de stad Nagasaki, waartoe we door een der tolken waren uitgenoodigd en wel bepaaldelijk om een' Japanschen

maaltijd bij te wonen. Bij deze gelegenheid werden wij vergast op een concert, gegeven door acht blinde muzikanten. Het concert voldeed vrij wel, ofschoon mij de Japansche muziek weinig beviel. Overigens heb ik mij zeer wel vermaakt en zijn wij eerst 's avonds ten negen ure naar Decima teruggekeerd.

Mij werd toen ook het ontstaan verhaald der Maatschappij voor blinden in Japan, waartoe evenbedoelde muzikanten behoorden. Alle blinden in Japan namelijk zijn, onder bescherming van den Keizer, in eene maatschappij vereenigd, welke hare reglementen heeft en waarover eene Directie, waarvan de Directeur en alle leden, zelfs de Ontvanger en Secretaris, blind moeten zijn, het beheer voert. Iedere Japansche blinde wordt in deze maatschappij gratis opgenomen en naarmate van bekwaamheid of aanleg tot een beroep opgeleid. Het grootste gedeelte dezer blinden zijn muzikanten, velen priesters, anderen weder geneesheeren. Het geld, dat zij verdienen wordt in de algemeene kas gestort, en uit dat fonds worden alle blinden in evenredigheid hunnen verdiensten onderhouden. Men schrijft den oorsprong dezer maatschappij aan het volgende voorval toe:

„Een veldheer van Feki, Kakekigo, die in burgeroorlog na een ongelukkigen veldslag door Joritomo krijgsgevangenen gemaakt en wiens Vorst op last van den overwinnaar vermoord was, werd door dienzelfden overwinnaar met zéér veel achting en goedheid behandeld. Na verloop van eenigen tijd trachtte Joritomo den gevangenen Veldheer tot zijn dienst over te halen, doch de Generaal, ofschoon erkennende wegens de ondervondene edele behandeling de hoogste verplichting aan den overwinnaar te hebben, sloeg het aanbod af en verklaarde ronduit, dat hij zóó gehecht was aan zijn vermoorden Vorst, dat degeen die last tot den moord

had gegeven, nimmer op den geringsten dienst zijnerzijds moest rekenen en voegde er zelfs bij, dat deze gehechtheid en vereering zóó sterk waren, dat hij hem, overwinnaar, niet zoude kunnen aanzien, zonder de brandende begeerte te gevoelen hem te vermoorden en daardoor den dood van zijn' ongelukkigen meester te wreken. Overigens gaf hij te kennen, dat hij niet ondankbaar wilde zijn voor de edelmoedige behandeling welke hem van de zijde van den overwinnaar was ten deel gevallen, en, om te voorkomen dat hij een moord pleegde, rukte hij zich tegelijkertijd de beide oogen uit het hoofd. De overwinnaar, ten sterkste getroffen door dit bewijs van gehechtheid aan 's Generaals ongelukkigen Vorst, liet niet na den blind geworden Veldheer bij voortduring met de meeste onderscheiding te behandelen en na diens overlijden ter gedachtenis aan de betoonde trouw de Maatschappij van blinden op te richten.

Den 17^{den} Juli 1842 hebben het Opperhoofd en ik een watertochtje gemaakt, terwijl mij, evenals ten vorigen jare, de corvée te beurt viel, om den toestand van den vlaggemast op het eiland Iwo te gaan onderzoeken. Bij dat onderzoek in 1842 heeft de brandende hitte (92°) en de vermoeienis door het beklimmen van het eiland mij in zwijm doen vallen, zoodat ik naar het vaartuig waarmede ik gekomen was moest gedragen worden. Weder bijgekomen zijnde heb ik met lange woorden gesproken; denkelijk een gevolg van eenen lichten zonnesteek, welken mij in onmacht heeft doen vallen. Het overige van den dag brachten wij genoegelijk door.

IX.

Recht in Japan.

Als staaltjes der rechtstoestanden in Japan, althans tijdens ik daar vertoefde, mogen de hieronder volgende dienen.

Op 30 September 1841 is een Japannees van 21 jaren onthoofd, omdat hij zich schuldig had gemaakt aan diefstal voor eene waarde van meer dan zestig thail (circa fl. 90). Diefstallen van mindere waarden worden gestraft met rottingslagen op den rug en het prikken van een' zwarten kring om den pols, doch gewoonlijk gaat dit met verbanning gepaard. Besteelt echter een bediende zijnen meester, — hoe gering ook en onverschillig of hij nog bij dezen in betrekking of reeds lang uit diens dienst ontslagen is, — dan verliest hij zonder genade zijn hoofd.

In het Decimasche dagregister van 1703 las ik dat een Opper-Paardenarts van den Keizer is onthoofd wegens het doodslaan van een hond, hetgeen ten strengste verboden was, omdat de toen regeerende Keizer onder het hemelteeken van „den Hond" geboren was. Dit bracht mij de volgende anecdote te binnen, mij door een Japannees medegedeeld:

Dezelfde Keizer namelijk had gelast, dat alle honden die hunnen natuurlijken dood stierven op zekeren hoogen berg moesten worden begraven. Korten tijd hierna waren twee Japanneezen bezig een grooten hond naar boven te dragen en werd een hunner wrevelig en verwenschte den Keizer en

nog meer de honden als hoofdoorzaak van het lastig bevel. De andere, dit hoorende, sprak zijn metgezel aldus toe: „Domkop, wat moet gij toch, dank liever de Goden dat zij den Keizer onder het hemelteeken van „den Hond" hebben doen geboren worden en niet onder dat van „het Paard", want dan zouden wij nog erger onder onze dracht zweeten." Die woordenwisseling werd ook door een' derden vernomen, die het gehoorde bij het gerecht aanbracht; de misnoegde werd toen gestraft met onthoofding, terwijl diens metgezel als belooning voor zijne onderwerping het recht verkreeg om twee sabels te mogen dragen en tot een ambt in 's Keizers dienst bevorderd werd Een leerzaam voorbeeld voorwaar, om zich aan de bevelen des monarchs zonder morren te onderwerpen. Anderen zullen hiertegen wellicht veel in te brengen hebben en dit mogelijk als bewijs willen aanvoeren van de noodzakelijkheid der afschaffing van het eenhoofdig gezag.

Den 1sten Mei 1842 werd mij door een der tolken een juist voorgevallene gebeurtenis verhaald, welke wel waardig is hier opgeteekend te worden. Zij betreft den Opper-Scherprechter en geeft tevens een denkbeeld, hoedanig een Japansche Keizer op eene geschikte wijze zijn grooten van hun overtollig geld weet te ontlasten, ten einde hun de middelen te ontnemen, om hem op de eene of andere wijze nadeel te berokkenen. Vooraf echter zij hier eerst de oorsprong der Opper-scherprechtelijke waardigheid medegedeeld.

Bijna drie eeuwen geleden, toen het Japansche Rijk door verschrikkelijke burgeroorlogen geteisterd werd, had zich een Japansch Veldheer door geweld van den troon meester gemaakt, den Vorst vermoord en diens zoon naar een afgelegen eiland verbannen. De Regeering van den overweldiger deed zich kennen door eene ongehoorde verdrukking en wreedheid,

waardoor alle misnoegden zich gedrongen gevoelden bij den geestelijken Keizer hunne klachten in te brengen en diens hulp in te roepen. De Mikado echter, geen gezag en macht genoeg bezittende om den geweldenaar het hoofd te kunnen bieden, gaf den raad, dat een der misnoegde grooten zich in het geheim naar het eiland van de bannelingen zou begeven, om den zoon van den vermoorden Sjoogun uit naam van den geestelijken, den in theorie hoogsten of liever eigenlijken Souverein van Japan, uit te noodigen te vluchten en zich aan het hoofd der misnoegden te stellen, die alsdan moesten zorgen een genoegzaam aantal weerbare mannen bijeen te brengen, ten einde den pretendent in staat te stellen den wereldlijken troon te veroveren. De vlucht gelukte, en, als bedelaar verkleed, reisde de pretendent door het geheele land om zich een' aanhang te verwerven en daarna naar de afgesprokene verzamelplaats te begeven, alwaar men op zijne komst zoude wachten. Op zekeren dag ten gevolge van vermoeidheid niet verder kunnende gaan, verzocht hij in eene afgelegene woning huisvesting voor zich voor eene nacht, hetwelk hem gastvrij werd toegestaan. Daar het oord waar hij zich bevond, tengevolge van de aanwezigheid aldaar van de troepen zijns tegenstanders, voor hem onveilig was, werd hij belet den volgenden dag zijne reis te hervatten, en zag zich daardoor verplicht bij de gastvrije menschen, bij wie hij zich incognito ophield, een' geruimen tijd te verblijven. Zijn langdurig vertoef aldaar was de oorzaak dat hij de dochter des huizes eene positie bezorgde, welke men bij jonge dochters zoo ongaarne ziet en welke zoo moeielijk aan het oog kan onttrokken worden. Onze held echter vertrok vóór dat de bom barstte en de ouders bemerkt hadden dat hunne familie op het punt stond vermeerderd te worden. Hij bereikte eindelijk zijn doel door den troon van zijnen

vader te bemachtigen. De Mikado bevestigde hem daarop als wettig wereldlijk Vorst. De vader van het meisje — dat intusschen een zoon had ter wereld gebracht — kwam weldra te vernemen, dat de bedelaar, dien hij zoo gastvrij huisvesting had verleend, Sjoogun was, en kreeg de natuurlijke gedachte, dat het niet meer dan billijk zou zijn, dat de Vorst voor zijn' eigenen zoon zorgen zou en begaf zich naar den Keizer om Zijne Majesteit het gevolg van Hoogstdeszelfs vrijpostigheid ten zijnen huize aan te bieden. De Sjoogun, geheel overtuigd van schuld, wilde den vader van het verleidde meisje behoorlijk verzorgen en vroeg hem wat hij was, waarop het antwoord kwam .... beul!! Waarschijnlijk is de Sjoogun op dit bericht niet weinig geschrokken, daar een beul ook door de Japanneezen ten zeerste veracht wordt; maar niettemin benoemde hij den vader van zijne vorenbedoelde minnares tot Opper-Scherprechter van het geheele Rijk, met toekenning van vele geschenken en ruime inkomsten, onder uitdrukkelijke bepaling, dat hij 's Vorsten kind als het zijne zou aannemen en erkennen en tevens dat de hem gegevene betrekking erfelijk zou zijn in zijn volgend geslacht. De Opper-Scherprechter in 1842 was nog de afstammeling van bovenbedoeld Vorstenkind. Hij viel echter — om welke reden is niet bekend — in ongenade en werd dientengevolge ontslagen".

Daar de betrekking van Scherprechter door de Japanneezen ten zeerste geminacht wordt, heeft de Sjoogun bevolen dat de grond waarop de vorstelijke Scherprechter gewoond had 45 duimen diep door hem, beul, moest worden uitgegraven en de aarde naar een ander stuk grond, dat hem werd aangewezen, moest worden overgebracht, nadat aldaar de grond ook evenredig diep uitgegraven en de aarde van laatstbedoeld stuk grond naar het eerste zou zijn overgebracht, omdat ... geen scherp-

rechter op gewijden grond mag wonen. Als men in aanmerking neemt, dat het den beul aangewezen stuk grond een uur gaans in het vierkant beslaat en dat het een van het ander $^3/_4$ uur verwijderd is, dan zal men zich kunnen voorstellen de groote kosten, welke aan dit grondverzet verbonden was en hoe deerlijk de schatten van den ontslagen Scherprechter zullen verminderd zijn. Ziedaar eene Japansche aderlating voor de grooten, die, naar de meening des Keizers, te veel geld bezitten en hem daardoor nadeel zouden kunnen berokkenen.

Den 15den Mei 1842 is voor het Chineesche eiland een Japannees onthoofd, omdat hij aan boord van eene Chineesche jonk was geweest en goederen had gekocht, met voornemen ze binnen te smokkelen met ontduiking der invoerrechten.

Hé, wat zouden er eene massa blanke koppen vallen, indien eene dergelijke wet tegen sluikerij in Europa bestond en gehandhaafd werd.

Op 8 Juni 1842 is in Nagasaki een gedeelte van een Keizerlijk bevel bekend gemaakt van den volgenden inhoud: „Geene gehuwde of ongehuwde vrouw of weduwe in mijn Rijk mag zich voortaan door kapsters het haar laten kappen, bij overtreding van dit mijn bevel zal het hoofd der schuldige worden kaal geschoren." Deze wet is haren oorsprong verschuldigd aan de ontdekking, dat de meeste kapsters zich er toe leenden koppelaarsters en overbrengsters van verbodene boodschappen te worden en heeft dus eene zedelijke strekking. Ik geloof, dat indien eene dergelijke wet — om zich namelijk niet te mogen *laten* kappen — in Frankrijk, Spanje of Italië werd uitgevaardigd, zeer zeker een algemeene opstand onder de vrouwen zoude ontstaan en wel ten gevolge zoude hebben dat de wetgevers op die verschrikkelijke wijze zoude worden behandeld als de getrouwe Zwitsers

getracteerd zijn die Lodewijk XVI. tijdens de omwenteling in Frankrijk verdedigden.

Op 20 Juli 1842 is op Decima de tijding ontvangen, dat de Sjoogun verboden had langer de gewoonte te handhaven, om, als Zijne Majesteit Zich op straat vertoont, alle huizen te sluiten, en ieder vrijheid verleend had, zich publiek te mogen vertoonen, als de Vorst in het openbaar verschijnt. Deze verordening beviel den Japanschen grooten maar weinig; wel vooruitziende, dat de tot dusver in acht genomen slaafschen eerbied voor hun persoon hierdoor aanmerkelijk zoude verminderen. Als de Keizer hun voorgaat, zich zoogenaamd gemeenzaam met het volk af te geven, is ieder staatsgroote wel verplicht afstand te doen van zijn recht, om het volk, dat zich bij zijn verschijnen op den openbaren weg bevindt, te doen nederzitten (op de hurken met het hoofd ter aarde gebukt). De gemeene man in Japan was natuurlijk met deze nieuwigheid zeer in zijn schik en kreeg hierdoor van zelf eenig gevoel van eigenwaarde, iets waaraan zijn stand tot dusverre nooit had gedacht.

Duels met gelijke wapenen en getuigen zijn in Japan sedert geruimen tijd in zwang; ook het zoogenoemde „Ikkiucki," een tweegevecht voor het front der troepen, verplichtend voor ieder beleedigd Japansch militair.

Ook bestaat in Japan eene soort van bloedwraak, waarbij echter sluipmoord is verboden.

Volgens het ook in Japan geldende gebod van den Chineeschen staatswetgever en wijsgeer Kong-Foe-Tsé, mocht men niet met den moordenaar van een familielid onder denzelfden hemel leven en moest dien dus dooden. In de zestiende eeuw werd den bedrogen echtgenoot het recht gegeven den echtbreker te dooden. Daar laatstbedoeld recht echter het leven van een Vorst kon in gevaar brengen, werd het spoedig afgeschaft.

X.

Episoden uit de geschiedenis der Nederlanders in Japan.

Op 21 Mei 1842 was het twee eeuwen geleden dat de Nederlanders van het eiland Firando, waar zij ruim 32 jaren gevestigd waren, naar Decima verhuisden.

Omtrent de eerste komst en vestiging der Nederlanders in Japan is het navolgende gebleken uit de werken van Valentijn en de in het archief van Decima aangetroffen bescheiden.

Het eerste Nederlandsche schip dat in Japan aankwam was genaamd „De Liefde," een van de vijf schepen welke in 1598 van Rotterdam uitzeilden onder den Commandeur Jacques Mahu. Genoemd schip, den 8sten Januari 1599 door storm van de andere bodems afgeraakt zijnde, is 19 April 1600, na vele wederwaardigheden, op den wal van Japan en wel op de Oostzijde van het landschap Bungo geankerd. Van de 108 opvarenden waren niet meer dan 16 of 17 man, allen ziek en door hongersnood vermagerd, overgebleven.

Toen de Portugeezen, die in October 1543 Japan ontdekt en sedert zich daar gevestigd hadden, vernamen, dat de Nederlanders in het land der Rijzende Zon aangekomen waren, trachtten zij op alle mogelijke wijzen de zonen der Zeven Provinciën, hoewel in casu ongelukkige menschen,

door valsche beschuldigingen bij de Japanneezen gehaat te maken en daardoor in de grootste moeielijkheden te brengen. Portugal was toen gelijk bekend is onder de heerschappij van Spanje en dus in oorlog met de Republiek der Vereenigde Nederlanden. Bovendien waren de Portugeezen niet ten onrechte bevreesd het handelsmonopolie, dat zij in Japan slechts met de Chineezen deelden en in elk geval voor Europa daar alleen bezaten, door de komst der Nederlanders in het land der Rijzende Zon te verliezen.

De Portugeezen vertelden den Japanneezen dat de Nederlandsche schipbreukelingen zeeschuimers waren, wel wetende dat de Sjoogun vrijbuiters verafschuwde. Toen de Sjoogun de Nederlandsche schipbreukelingen zien wilde, kochten de Portugeezen de tolken om, ten einde de ongelukkigen bij den Vorst verdacht te maken. De Sjoogun echter kon de beschuldigingen tegen de Nederlanders geuit niet zoo grif als waar aannemen. Hij begreep alras dat die verdachtmakingen slechts een gevolg waren van den nijd der Portugeezen jegens de Nederlanders. Nadat de Sjoogun de schipbreukelingen had gezien en doen ondervragen, begon hij trouwens ook al zeer spoedig te bemerken dat die uitgeputte Nederlanders geene roovers of zeeschuimers maar integendeel tamelijk ordelijke lieden en tegelijk ook doodsvijanden der Portugeezen waren. De Vorst zeide dan ook tegen de Portugeezen: „Is het zóó tusschen Ulieden en de Nederlanders gelegen, en zijt Gij hunne vijanden, zoo is 't geen wonder, dat Gij steeds kwaad van hen spreekt." De Sjoogun nam de Nederlanders daarop in bescherming tegen de Portugeezen, die echter toch nog wisten te bewerken, dat de schipbreukelingen vooreerst niet mochten vertrekken en als gevangenen in Japan moesten blijven. Overigens werden de Nederlanders op bevel van den Vorst in allen

deele zéér heusch behandeld. Zij kregen omdat de Sjoogun ten volle van hunne oprechtheid was verzekerd, na drie of vier jaren in Japan geweest te zijn, verlof om weder naar hun vaderland terug te keeren, hetwelk in 1604 plaats had. Eenigen hunner bleven echter uit eigene beweging in Japan.

Omtrent 1608 schijnt zekere Melchior Santvoort, een der vertrokken Nederlanders, weder in Japan te zijn gekomen (met welk schip is niet kunnen opgespoord worden). De Sjoogun, die hem onmiddellijk herkende, vroeg hem bij zijne komst, wanneer de Nederlanders, van wien hij, Santvoort, zoo véél verhaald had, volgens zijne aan Zijne Majesteit gedane belofte, in Japan zouden komen. Santvoort gaf daarop de verzekering dat zijne landgenooten in het volgende jaar voor den Vorst zouden verschijnen. Op 1 Juli 1609 kwamen dan ook twee schepen „De Roode Leeuw" en „De Griffioen," behoorende tot de vloot van den zeevoogd Pieter Willemszoon Verhoeven te Firando. De stadvoogd aldaar, zéér ingenomen met de komst dezer vaartuigen, gaf Santvoort last, om de bevelhebbers dier schepen met eenen Japanschen bodem zéér statig in te halen en uit zijn naam te verwelkomen. De namen dezer scheepsbevelhebbers waren Jacques Specx en Abraham van den Broek, die vervolgens met twee assistenten en Santvoort naar den Sjoogun zeilden, om met dien Vorst een handelsverdrag te sluiten. De Sjoogun verleende hun al dadelijk en op de meest welwillende wijze een voorloopigen pas, om in zijn land vrij te mogen handel drijven. De evengenoemde Nederlanders waren de eerste gezanten aan wie die bijzondere gunst werd verleend. Zij benoemden in 1609, met toestemming van den Sjoogun, tot koopman en Opperhoofd der Nederlanders in Japan Jacques Specx. De vestiging der Nederlanders in Japan nam dus toen een aanvang.

De bovenvermelde pas, gedateerd 25 Augustus 1609, lag

nog in het Archief der Nederlandsche Factorij op Decima toen ik daar vertoefde, en werd bewaard in eene verlakte, met zilveren beslag voorziene kamferhouten kist. De pas luidt:

„Alle Nederlandsche schepen, welke in mijn Rijk van Japan komen, op welke plaats of in welke haven zij inloopen, bevelen wij aan ieder van onze onderdanen, niet te beleedigen op eenigerlei wijze, nooit dezelve ergens iets te beletten, maar integendeel op alle wijzen te helpen en te begunstigen. Ieder zal er naar streven om de vriendschap te onderhouden, in welke verzekering het ons goed gedacht heeft ons Keizerlijk woord aan de Nederlandsche Natie te geven, en ieder zal zorgdragen dat mijne bevelen en beloften dienaangaande onschendbaar onderhouden zullen worden."

Deze den Nederlanders zoo gunstigen pas is echter later door eene hen minder mild gezinde vergunning vervangen geworden. Het Opperhoofd der Nederlanders in Japan, Hendrik Brouwer, vermeende namelijk in 1616, na het overlijden van den Sjoogun, die den voormelden pas aan de Nederlanders verleend had, de vernieuwing van denzelven aan 's Vorsten opvolger te moeten vragen. Hetzij Brouwer zulks gedaan heeft uit eigen beweging, dan wel op aanraden der Japansche ambtenaren, met wie hij in aanraking kwam, in elk geval is het zeker, dat deze stap moet beschouwd worden als een grooten staatkundigen misslag, daar de Japanneezen daarin aanleiding vonden om te beweren dat de Nederlanders zelven de hun verleende voorrechten door den dood van den Sjoogun vervallen beschouwden, en door hun nieuw verzoek, als het ware, hadden afstand gedaan van de beloften, hun door den overledenen Vorst gedaan, dezelve als niet verbindend voor zijnen opvolger beschouwende.

Het Opperhoofd Brouwer verkreeg eenen tweeden Keizerlijken pas, maar helaas! in de bewoordingen waren het niet

meer de Nederlanders, die *uit vriendschap* opgenomen het Keizerlijk woord en zijne bescherming hadden, maar de Hollanders, die door de *gunst* van den Souverein werden toegelaten en geduld zouden worden in zijn rijk.

Gelijk bekend is werden met uitzondering der Nederlanders en Chineezen alle vreemdelingen, speciaal de Portugeezen, in 1639 uit Japan gebannen. De Nederlanders werden sedert, gelijk mede bekend is, in Japan nog slechts geduld en in 1642 gedwongen zich alleen en wel onder streng toezicht der Japansche overheid te vestigen op Decima. [1])

Den 4[den] October 1808 kwam het Engelsch oorlogsschip de „Phaëton", gecommandeerd door den Commodore Fleetwood Pellew (onder Nederlandsche vlag, zegt men), de baai van Nagasaki binnenzeilen en zette dadelijk een gewapende sloep uit, waarmede het zoogenaamd gecommitteerd vaartuig, dat volgens gebruik het (Britsch) schip was tegemoet gezonden om het te verkennen en de scheeps- en andere officieele papieren af te halen, — overvallen werd en de (twee) Nederlandsche gecommitteerden met geweld verplicht werden aan boord van het Engelsch schip over te gaan, alwaar zij werden gevangen genomen. De gevangene gecommitteerden werden vervolgens scherp en onder bedreiging met den dood ondervraagd naar de Nederlandsche schepen. De gecommitteerden gaven naar waarheid ten antwoord dat er in dat jaar geene waren aangekomen, doch de Engelsche bevelhebber scheen niet overtuigd van de juistheid hunner verklaring. Hij liet althans verscheidene gewapende sloepen en booten uitzetten

---

[1]) Eerst in onze dagen is gelijk men weet Japan gedwongen geworden zich voor het wereldverkeer te openen en moest het dus met de meeste andere vreemdelingen ook den Nederlanders weder vrije toegang en onbelemmerde beweging in zijn gebied toestaan — v. E. —

en voer daarmede de geheele baai van Nagasaki om, waarschijnlijk om zich van het niet aanwezen van Nederlandsche schepen te verzekeren, en kwam eerst zeer laat in den avond aan boord van zijn schip terug.

Intusschen waren de ontsteltenis en verlegenheid over een en ander in Nagasaki zéér groot.

Op het eerste bericht dat gewapende sloepen in de baai rondvoeren werden alle zich op Decima bevindende Nederlanders verplicht zich naar het Gouvernementshuis te Nagasaki te begeven, terwijl intusschen het eiland, zoowel als de zoogenaamde mosseltrap, welke voor den zeekant de ingang tot de stad is, met gewapende Japansche soldaten en met geschut bezet werd. De Gouverneur echter, geene genoegzame macht bijeen hebbende om het geweld door de Engelschen gepleegd tegen te gaan, moest dit, ofschoon hij de grootste spijt daarover gevoelde, met lijdzaamheid aanzien. Aan de beide Opperbanjoosen, die met het gecommitteerde vaartuig het Engelsch schip waren te gemoet gegaan, zond hij last om te zorgen dat de twee Nederlanders weder werden uitgeleverd. Hij liet die banjoosen daarbij weten dat zij zonder de twee opgelichte Nederlanders zich nimmer meer bij het Gouvernement zouden mogen vertoonen.

Het is opmerkelijk, dat de eerste woorden welke de Gouverneur tegen Doeff, toen dat Nederlandsche Opperhoofd met zijne onderhoorigen van Decima naar het Gouvernementshuis was overgebracht, sprak, deze waren: „Hier Heeren, kunt Gij gerust en veilig zijn en ik beloof, dat de twee gevangen genomen Nederlanders U zullen worden teruggegeven". Niet minder opmerkelijk is de opoffering waarmede de Gouverneur vervolgens besloot om deze zijne belofte gestand te doen, eene daad welke aan zijn algemeen bekend trotsch karakter zeer veel moet gekost hebben. Ik weet voor een en ander

geene waarschijnlijker redenen te vinden, dan dat de Japanneezen toen de in hun land vertoevende Nederlanders beschouwden als gijzelaars van den Keizer, die aan den Gouverneur van Nagasaki werden toevertrouwd en in bewaring gegeven, en dat het derhalve den Gouverneur is toegeschenen dat eene onuitwischbare vlek op het Japansche volk zou geworpen worden, indien die natie, voor het geval de bedoelde gijzelaars eens door de Nederlandsche Regeering werden teruggeeischt, had moeten erkennen dat die pandelingen uit zwakheid aan den vijand waren overgegeven en in handen gelaten.

Na veel overleggens waagde het een der tolken naar het Engelsch schip te gaan en het ontslag der gevangene Nederlanders te verzoeken, hetgeen de Engelsche kapitein beloofde te zullen doen, mits dat hem, zonder verwijl, water, brandhout, *rundvee* en andere ververschingen, om welke hij verlegen was, werden aan boord gebracht. De Gouverneur van Nagasaki stemde in alles gereedelijk toe, ofschoon hij geen *rundvee* mocht verstrekken, en ten stelligste overtuigd was dat het aan boord *geslacht* zou worden, hetwelk ten strengste verboden was.

De Engelsche kapitein leverde, toen aan zijne evengemelde eischen voldaan was, de Nederlandsche gevangenen uit en gaf hen eenen brief, aan hun Opperhoofd Doeff gericht, mede, waarin hij te kennen gaf, dat het allicht na te gaan was, dat hij alleen naar Decima was gekomen met het voornemen om zich meester te maken van de Nederlandsche schepen, welke, naar hij vernomen had, jaarlijks in Japan kwamen om handel te drijven. Verder schreef hij, dat, aangezien hij in die verwachting was teleurgesteld geworden, het niet in zijne bedoeling lag om eenige vijandelijkheden tegen de weerlooze Factorij te plegen en dat hij het bejammerde, dat de verfoeielijke staatkunde van Napoléon Bonaparte de belangen

had verdeeld van twee natien, welke eenmaal zoo nauw aan elkander verbonden waren geweest als de Nederlandsche en de Engelsche. Ten slotte bood hij zijne diensten aan om over China de bestelling van zoodanige brieven te bezorgen als het Nederlandsche Opperhoofd op Decima zoude wenschen, hetzij naar Java, hetzij naar Europa.

Voormelde brief was gedagteekend 6 October 1808, en in den namiddag van dien dag verliet het Engelsch fregat onverwacht de baai van Nagasaki, zonder eenige moeielijkheden te ondervinden van de zijde der Japansche Regeering. Ware het Britsche vaartuig eenige dagen later vertrokken, dan zou die bodem er slecht aan toe geweest zijn, daar reeds eene aanzienlijke macht van de naburige Landsheeren in aantocht was om het schip aan te vallen.

Na de uitlevering der gevangen gehouden Nederlanders en nadat het Engelsch schip de baai van Nagasaki verlaten had, kregen alle Nederlanders verlof naar Decima terug te keeren, maar ook de eerste tijding welke zij dáárgekomen, ontvingen, was, dat in den morgenstond van den 7den Oct. de Gouverneur door het buiksnijden zich op de Japansche wijze het leven benomen had, wellicht tevreden van de eer zijner natie ten opzichte der Nederlandsche gijzelaars gered te hebben, doch wanhopig, omdat hij zich niet kon verantwoorden over zijne plichtsverzaking; daar hij, in strijd met de stelligste bevelen van zijnen Keizer, een vreemd vijandelijk schip in de baai had toegelaten, in stede van het vernield of verbrand te hebben. Verscheidene bevelhebbers van de Keizers-wachten in de baai pleegden insgelijks, en op dezelfde wijze als hiervoren vermeld is, zelfmoord, misschien met meer reden dan hun Gouverneur, doordien zij tegen het geweld van het Engelsch oorlogsschip niet den minsten tegenstand beproefd hadden.

Ook ten hove werd het Phaëton-incident zéér ernstig opgenomen. Bij de komst van den nieuw aangestelden Gouverneur te Nagasaki werden alle daartoe betrekking hebbende omstandigheden ten nauwkeurigste onderzocht. En op bevel van den Sjoogun onderging de Landheer van Fisen, door wiens volk de Keizers-wachten in de baai van Nagasaki tijdens het oponthoud van genoemd Engelsch schip aldaar, waren bezet geweest, eene gevangenisstraf van honderd dagen en mocht hij zich gedurende dien tijd niet scheren, terwijl in geheel zijn landschap den ingezetenen de verplichting werd opgelegd, gedurende evengemelde honderd dagen hunne huizen gesloten houden. Aan de tolken en Opperbanjoosen die met de gecommitteerden het Engelsch schip waren tegemoet gegaan, werd mede gevangenisstraf opgelegd, eenigen voor honderd, anderen voor vijftig dagen. De zoon van den Gouverneur, wiens leven dit voorval gekost heeft, werd door den Keizer in gunst aangenomen en tot den rang van Keizerlijken Kamerheer verheven. De Landsheer van Fisen verzocht den Keizer vergunning om dien zoon een geschenk te mogen doen van 1200 Kobang (fl. 14400), welk verzoek niet alleen ingewilligd, maar waarbij zelfs het verlof gevoegd werd, die gift jaarlijks te mogen herhalen, zoolang die zoon in leven was. Dit verlof stond gelijk met een bevel, waaraan de Landsheer — waarschijnlijk wel met veel tegenzin — getrouw heeft voldaan.

Het is wel te begrijpen dat de Japanneezen wegens de schande en het leed hun bij dit alles overkomen een ingekankerden haat hebben opgevat tegen alle Engelschen en dat de zonen van het land der Rijzende Zon den Britten ook daarom niet goedschiks den toegang tot het Rijk van Japan wenschten te openen. De afgaande secrete brieven en dagregisters uit het Archief te Decima van 1808—1810 dragen daarvan althans de sporen.

Van 1809 tot 1813 bleef de Nederlandsche Factorij te Decima, toen uit zes Europeanen bestaande, geheel buiten eenig bericht, zoowel uit Europa als uit Indië.

Men kan inderdaad niet zonder aandoening de aanteekeningen lezen door de Nederlandsche ambtenaren aldaar gedurende drie jaren gehouden, Zij vermelden daarin, hoe zij onder het doorstaan van allerlei ontberingen, telkens in hoop leefden op de komst van een schip, doch hoe steeds die verwachting weder verdween als de gewone tijd waarop een Nederlandsch schip kon aankomen op nieuw voorbijging zonder hun verlangen bevredigd te hebben, en hoe zij niet langer konden gissen wat van het Vaderland, wat van de Nederlandsche bezittingen in Indië geworden was.

Onder alle hunne teleurstellingen roemen zij echter ten hoogste de edelmoedigheid, niet alleen van de Nagasakische Gouverneurs, maar ook van alle Japaneezen in het algemeen, die ten hunnen aanzien hetzelfde gedrag behielden als in de jaren van voorspoed voor de Nederlanders. Niet slechts deed des Sjooguns schatkamer aan de ambtenaren der Factory voorschotten tot den inkoop van hetgeen zij voor hun levensonderhoud noodig hadden en het land opleverde, maar door de zorg des Gouverneurs erlangden zij ook uit de door de Chinezen aangevoerde ladingen suiker alsmede perpetuanen om zich winterkleederen uit te laten maken.

Eindelijk vertoonden zich tot hunne onuitsprekelijke vreugde in het laatst der maand Juli 1813 twee naar zij meenden Nederlandsche schepen. Behalve de Nederlandsche vlag lieten de opvarenden dier bodems ook het geheime sein waaien dat in het jaar 1809 het laatst was medegegeven. Aan boord van deze schepen bevonden zich als Commissaris Willem Wardenaar, *dezelfde* die van 1800 tot 1804 Opperhoofd der Factory op Decima was geweest, en als

nieuw Opperhoofd A. Cassa, om den braven Doeff af te lossen. Daarenboven bevond zich ook aan boord kapitein Voorman, dezelfde die in 1809 met het schip „De Goede Trouw" van Decima vertrokken was en aan wien het laatste geheime sein was toevertrouwd.

Toen de voormelde schepen voor Decima geankerd lagen en het Opperhoofd Doeff den zich noemenden Commissaris Wardenaar was gaan halen, bleek het spoedig dat het eiland Java in handen der Engelschen gevallen was en dat de bovenbedoelde vaartuigen door de Regeering van evengenoemd eiland waren afgezonden, om, ware het mogelijk, ook den Japanschen pas voor de Engelschen te verkrijgen. Het eenige stuk dat de Heer Doeff ontving was een last, geteekend door den Engelschen Luitenant-Gouverneur Thomas Stamfort Raffles, om zich onder de orders van Wardenaar te stellen. Doeff was niet in het minst genegen om zich aan dezen last te onderwerpen en gaf Wardenaar te kennen, dat, daar hij, Doeff, zich gebonden achtte aan den eed door hem aan het Nederlandsch Gouvernement gedaan, hij, zoolang de Japansche Regeering toestond dat de Nederlandsche vlag op Decima bleef waaien, er nimmer toe zou overgaan eenen Commissaris te erkennen, benoemd door een hem vreemd Gouvernement, en veel minder om dien de Factory over te geven. Alvorens echter tot het nemen van eenige maatregelen over te gaan, hield Doeff eene geheime bijeenkomst met de voornaamste tolken, aan wie hij de aard der zending van Wardenaar en Cassa openbaarde, zoomede dat het Engelsche schepen waren welke beide laatstgenoemde Heeren hadden overgebracht. De tolken waren over die mededeelingen ten uiterste verbaasd en gaven als hun gevoelen te kennen, dat, bijaldien een en ander openlijk bij de Japansche Regeering bekend

raakte, de beiden schepen en de opvarenden onvermijdellijk verloren waren en er niemand levend van af zoude komen, daar, na het in 1808 met het Britsch fregat de „Phaëton" gebeurde, geen Engelschman op eenige inschikkelijkheid van de zijde der Japansche Regeering te rekenen had. De tolken beloofden echter dat zij uit menschlievendheid, ofschoon hun eigen leven daardoor in gevaar stellende, het hun aanvertrouwd geheim ongeschonden zouden bewaren, indien het Opperhoofd Doeff een middel wist te vinden, waardoor de vorenbedoelde gevaren voor de schepen en de vele opvarenden dier bodems konden worden afgeweerd. Aldus gerust gesteld, maakte Doeff ook Wardenaar bekend met de gevaren, waarin hij en de zijnen verkeerden. Tevens deelde Doeff hem mede, dat hij, Wardenaar, door zich tot deze zending te hebben laten gebruiken, zeer onbedachtzaam zoo vele menschen aan zoo groote gevaren had blootgesteld, want dat zonder zijne hulp het Engelsch Gouvernement waarschijnlijk het niet zouden hebben ondernomen Britsche schepen naar Japan te zenden. Het Opperhoofd Doeff stelde vervolgens aan Wardenaar als het eenigste middel om aan de voormelde dreigende gevaren te ontkomen, eene overeenkomst voor, volgens welke de aangekomene schepen op den voet van Nederlandsche zouden worden behandeld, doch waarbij onvermijdelijk zou worden vereischt dat:

1e een diep stilzwijgen werd in acht genomen omtrent den aard der zending, zoowel van hem, Wardenaar, als van die van den Heer Cassa;

2e de schepen voor door het Nederlandsch Gouvernement ingehuurde Amerikaansche vaartuigen zouden doorgaan bij de Japansche Regeering;

3e het bestuur der Factorij op Decima geheel bleef over-

gelaten aan Doeff, zonder dat Wardenaar of Cassa daarin iets, hoegemaamd ook, zouden te zeggen hebben; kunnende beide laatstgenoemden echter in schijn respectivelijk de titels voeren van Commissaris en aanstaand Opperhoofd, vermits zij als zoodanig reeds bij den Gouverneur van Nagasaki waren bekend gesteld;

4e uit de opbrengst van den verkoop der met de voormelde Britsche schepen aangebrachte ladingen eerst zou worden afgelost de schuld der Factorij aan de Keizerlijke geldkamer van ruim 80000 Thails (± fl 128000), en daarna door den Heer Doeff voor de overschietende gelden eene teruglading bezorgd.

Door vrees gedreven namen Wardenaar en Cassa zonder veel tegenkanting met evengemelde voorwaarden genoegen, en in den geest daarvan werd eene overeenkomst opgesteld, welke, na door Doeff ter eene en door Wardenaar en Cassa ter andere zijde onderteekend te zijn, ten volle haar beslag bekwam.

De Heer Cassa zou dan na den afloop van den handel bij den Gouverneur van Nagasaki ziekte voorwenden voor zijne terugreis naar Java.

Intusschen had Doeff al het voordeel ingezien, dat er te behalen was, om op den toen begonnen voet de gemeenschap met het eiland Java en den handel tusschen daar en Japan gaande te houden. Immers, door deze gemeenschap konden de ambtenaren der Nederlandsche Factorij op Decima hopen in het vervolg bevrijd te zullen blijven van de onzekerheid en ongerustheid waarin zij de vier laatstverloopen jaren hadden doorgebracht; en door den handel zouden zij de middelen kunnen vinden om in de behoeften der Factorij te voorzien zonder op nieuw bij de Keizerlijke geldkamer in schuld te geraken.

Doeff besloot derhalve den Pakhuismeester J. Clock Blomhoff met een der voormelde Britsche schepen naar Batavia te zenden, behoorlijk gemachtigd om namens de *Nederlandsche* Factorij te Decima met de *Engelsche* Regeering op Java in onderhandeling te treden en een verdrag van koophandel te sluiten, dat stand zoude houden tot dat bij eenen algemeenen vrede in Europa over het lot van Nederland en van Nederlandsch-Indië zou zijn beslist. Blomhoff, te Batavia aangekomen, slaagde echter in het oogmerk zijner zending niet. De bekendmaking van zijnen last en het ontwerp van het verdrag, hetwelk hij had medegebracht, werden door den Luitenant-Gouverneur Raffles wel aangenomen, doch, zonder antwoord daarop, ontving hij alleen het aanbod van eene belooning van 15000 Spaansche matten, of fl. 38250, indien hij het beheer wilde op zich nemen van eene nieuwe expeditie, welke het Engelsch Gouvernement op Java voor Japan zouden uitrusten, en tevens aannam, om dadelijk onder de bevelen van de Britsche Regeering in casu te zullen handelen.

Toen Blomhoff evenbedoelde Britsche voorstellen onvoorwaardelijk van de hand wees, weigerde de Gouverneur Raffles om met de ambtenaren der Nederlandsche Factory te Decima, *beschouwd als onafhankelijk*, in eenige onderhandeling te treden, daar bij de capitulatie van 1811 het eiland Java met al deszelfs onderhoorigheden aan de Britsche wapenen was overgegeven, en, naar het oordeel van genoemden Engelschen Landvoogd, ook de Factory te Decima daaronder begrepen was. Blomhoff trachtte die stelling van Raffles te wederleggen, bewerende dat de capitulatie van Java met de Factorij te Decima niets gemeen had, evenmin als met de Factorij te Canton in China, waarop de Engelsche Regeering nimmer eenige aanspraak had gemaakt. De Gouverneur

Raffles wilde echter de juistheid der evenbedoelde argumenten niet beamen en ging voort een schip voor Japan te laten uitrusten, terwijl hij den Heer Cassa andermaal benoemde tot Opperhoofd van den handel te Decima.

Toen het voormeld schip tot vertrek gereed was liet Raffles den Heer Blomhoff, doch ook vergeefs, het geheime sein voor hetzelve afvragen. Blomhoff weigerde zelfs dat sein te verraden, welke aanbiedingen hem daarvoor ook gedaan werden. Hij werd toen dadelijk buiten accès in arrest gesteld bij den Baljuw van Batavia en vervolgens op den voet van krijgsgevangene naar Engeland gezonden.

Eindelijk kwam het bovenbedoeld Engelsch schip van Java in Japan op den 8sten Augustus 1814 toch aan, doch zonder het geheime sein. Het Opperhoofd Doeff deed hieromtrent onderzoek, waarop de tolken hem te kennen gaven, dat zij het schip herkenden als hetzelfde Engelsch vaartuig dat ten vorigen jare daar was binnengeloopen, en dat ook de Heer Cassa en de Kapitein Voorman aan boord van dien bodem waren. Op het geheime sein was niet zoozeer gelet geworden, daar het bijzonder hevig woei en het schip binnen was alvorens men op dat teeken had kunnen acht geven. Van de aan land gekomene gijzelaars vernam het Opperhoofd Doeff verder hoedanig het met de afzending van het aangekomen schip gelegen was, en nam hij zich daarop voor ten aanzien van dien bodem dezelfde gedragslijn te volgen als door hem ten vorigen jare tegenover de Engelschen aangenomen was, na alvorens de voornaamste tolken weder in het geheim te hebben genomen, om zich buiten alle verantwoordelijkheid te houden voor het geval de Japansche Regeering eens onverwachts achter de waarheid mocht komen. Het Opperhoofd Doeff gaf daarna den Heer Cassa kortaf te kiezen tusschen het aangaan van eene overeenkomst gelijk

aan die in het vorig jaar door hem, Doeff, met den Heer Wardenaar gesloten was, of wel het uiterste, namelijk als een zendeling der Engelsche Regeering bij de Japansche autoriteiten te worden bekend gemaakt. Cassa koos spoedig het eerste, en na afloop des handels keerde hij evenals ten vorigen jare, onder voorwendsel van ziekte, naar Java terug.

In het dagregister van den flinken, braven Doeff vond men door hem aangeteekend: „zoodat ik het genoegen smaakte de Engelschen te hebben genoodzaakt niet alleen de ambtenaren dezer factorij gedurende twee jaren te onderhouden, maar bovendien nog eene belangrijke schuld van ruim 80000 thails (± 128000 gl) voor ons te voldoen, om eindelijk nog te moeten afzien van hun plan, om zich hier in Japan ten koste der Hollanders te vestigen."

De ambtenaren der Nederlandsche Factorij op Decima hadden daarna nog twee jaren, 1815 en 1816, te doorstaan, in welke er geene schepen kwamen, doch deze wederwaardigheid werd in 1817 ruimschoots vergoed door de aankomst van twee Nederlandsche schepen, hebbende aan boord als nieuw benoemd Opperhoofd der Factorij te Decima Jan Cock Blomhoff, dezelfde ridderlijke, kranige man, dien wij in 1814, op den voet van een krijsgevangene naar Engeland hebben zien vertrekken, en die, na den vrede in Europa zijne vrijheid teruggekregen hebbende, het geheime sein ongeschonden in Nederland bracht en daarna op Decima de heugelijke tijding mededeelde niet alleen van den gevestigden algemeenen vrede, van het herstel van Nederland als zelfstandigen staat, maar ook van het weder in bezit nemen door de Nederlanders der voornaamste gedeelten van den Oost-Indischen Archipel; in welk een en ander de Japanneezen eene zeer levendige belangstelling toonden.

Na den afloop des handels vertrok ook de Heer Doeff, na een 18-jarig verblijf in Japan, met een der laatstgemelde schepen naar Batavia. Zijne Majesteit de Koning vereerde hem als blijk van goedkeuring zijner daden het Ridderkruis der Orde van den Nederlandschen Leeuw, welke eer kort daarna ook den Heer Blomhoff te beurt viel.

XI.

Tusschen Vrees en Hoop.

Den 24sten Juli 1841 naderde de tijd, waarop het in dat jaar van Batavia naar Japan vertrokken schip op Decima kon aankomen. Met welk smachtend verlangen ik die aankomst tegemoet zag, zal wel niet behoeven vermeld te worden, daar iedereen met mij gevoelen zal, dat, na een plantenleven van ruim negen maanden in Japan, en geheel verstoken van eenige tijding, zoowel van Europa als van Java, dat verlangen onbeschrijfelijk groot moest wezen. Op Decima vegeteerde ik toch, zoolang daar geen Nederlandsch schip vertoefde, geheel werkeloos, zonder eenige afleiding en verstoken van gezellig verkeer. Ik geloof niet, dat er betere gelegenheid bestond om een dronkaard te worden of wel het „Heimweh" te krijgen en zich dood te kniezen, dan op Decima; want tusschen slechts twee personen (zonder dames) wordt het verkeer op het laatst erg vervelend, vooral wanneer hunne karakters, gevoelens en denkwijzen te véél uiteenloopen, en zij daarbij opgesloten en behandeld worden als staatsgevangenen. Goddank! van de evengemelde kwalen ben ik bevrijd gebleven; mijn vroolijk humeur, gepaard met gezonde redeneering, heeft mij beschermd. Gebrek aan degelijke lectuur echter heeft mij op Decima ongeloofelijk gehinderd; want ik lees gaarne, maar ook in evengemeld gemis heb ik zooveel mogelijk trachten te voorzien, door het Archief van

Decima tot mijne bibliotheek te kiezen, waarmede ik mij dan ook menige maand heb bezig gehouden.

Den 9den Augustus 1841 was nog geen Nederlandsch schip op Decima aangekomen! Een akelig voorgevoel deed mij veronderstellen dat het vaartuig een ongeluk was overkomen. De tijd (28 Juli — 5 Augustus) waarop gemeenlijk sedert een kwart eeuw het schip jaarlijks aldaar aankwam was reeds verstreken. Ook kwam de gedachte bij mij op, dat mogelijk in Europa een oorlog was uitgebroken, waarin Nederland zoude kunnen betrokken zijn, en dat onze trouwelooze vrienden, de Engelschen, van die gelegenheid hadden gebruik gemaakt om Java weder in bezit — of zoo als zij dit vroeger wel eens genoemd hebben — *in bewaring* te nemen, want Java in andere dan Britsche handen is en blijft hun altijd een doorn in het oog. Was Nederland in een' buitenlandschen krijg gewikkeld en had Engeland zich mitsdien weder van Java meester gemaakt, dan zou de vaart der Nederlanders op Japan natuurlijk op nieuw gestremd zijn. Dergelijke gissingen maakte ik dagelijks, toen het schip niet tijdig was aangekomen. Wat van die gissingen ook waar mocht wezen, dit was zeker, dat het vooruitzicht, om ten minste nog een geheel jaar, zonder eenige tijding, op Decima te moeten doorbrengen, bijna ondragelijk was en wezenlijk toen reeds een' nadeeligen invloed op mijn' geest uitoefende; ik werd droefgeestig, neerslachtig en verdrietig. God, hoopte ik, zou alles nog ten goede schikken en vooral mijn Vaderland voor den geesel des oorlogs sparen!

Op 20 Augustus 1841 was nog geen Nederlandsch schip op Decima te zien. *Ik* gaf mijne hoop op; de Japanneezen echter niet. Meer dan tien waarzeggers werden dagelijks door de Japanneezen gehoord omtrent het al of niet komen

van het schip. De waarzeggers verzekerden voortdurend dat het Nederlandsche vaartuig moest komen. Niet alleen de mindere Japanneezen namen tot deze wichelaars hunne toevlucht, maar zelfs de Burgemeesters, en, in het geheim, ook de Gouverneur van Nagasaki.

De belangstelling van de zijde der Japanneezen in de komst van het Nederlandsche schip op Decima destijds zal verklaarbaarder worden, indien men in aanmerking neemt, dat zeker bijna 200 menschen het grootste deel hunner inkomsten missen moesten bij het wegblijven van het vaartuig. Om zich hiervan een denkbeeld te kunnen vormen behoeft men slechts op te merken, dat ruim veertig tolken en verdere geemployeerden, tot Decima in betrekking staande, méér dan de helft hunner inkomsten zouden moeten derven; dat circa zeventig koeliemeesters, koelies en schuitevoerders buiten verdiensten zouden raken; dat de Gouverneur en alle Hoofdambtenaren van Nagasaki van hunne gebruikelijke fassak (recognitiën of verplichte geschenken, welke niet gering waren) verstoken zouden zijn; dat de compradoors, de leveranciers van lakwerken en zijden stoffen, niet alleen geene leverantiën, — welke gewoonlijk van fl. 80000 tot fl. 100000 bedroegen — zouden hebben, maar met de goederen welke hun een jaar te voren besteld werden, zouden blijven zitten, en eindelijk dat de Keizer, de Kroonprins, de Rijksraden, de Tempelheeren, de Commissarissen der vreemdelingen en de Gouverneurs van Miaco en Jedo geene geschenken zouden krijgen.

Eigenbelang was dus de reden van het smachtend uitzien door de Japanneezen naar de komst van het Nederlandsch schip. Mij deed echter een ander verlangen reikhalzen naar dat vaartuig; geen uitsluitend egoïsme, neen, de vurige wensch naar tijding, eene behoefte voor mijn hart, was de drijfveer van mijn ongeduld, maar de teleurstelling was dan

ook smartelijker dan die van het eigenbelang, toen de verwachte bodem onnatuurlijk lang wegbleef.

's Konings verjaardag, 24 Augustus, gewoonlijk een dag van vreugde, werd in 1841 op Decima alleen met het hijschen der Nederlandsche vlag gevierd. In vroegere jaren, als het schip hier was, werd 's Vorsten geboortedag met een genoegelijk feest en menigvuldige ontboezemingen voor het heil van Zijne Majesteit onzen Koning Willem doorgebracht. In 1841 was er (geloof ik) op Decima slechts een persoon, die met hart en ziel voor het welzijn van onzen geëerbiedigden Koning Gods zegen ingeroepen heeft. Duizende wenschen, evenzoo oprecht — zoo dacht mij toen — zullen waarschijnlijk dezen dag in mijn Vaderland tot den hemel worden opgezonden. Van de abdicatie van Willem I was mij destijds natuurlijk nog niets bekend.

Medio September 1841, toen er nog geen schip van Java was gekomen, over mijn toestand voor den vervolge zoo eens nadenkende, kwam ik tot het resultaat, dat het er bedrukt voor mij uitzag. Reeds sedert de maand Mei bezat ik geen boter of kaas meer — en dit wil voor een Nederlander nog al wat zeggen — at dus droog brood en moest die gerechten missen tot welker bereiding boter wordt vereischt. Wijn, jenever en likeuren, ook daarvan raakte mijn voorraad uitgeput; van het eerste artikel had ik toen nog maar zes flesschen en van de beide andere was niets meer in mijne provisiekamer; dit was nu wel voor mij zelven niet zeer hinderlijk, maar ik geraakte daardoor buiten staat, om bezoekers iets te kunnen aanbieden. Tot mijn geluk bezat ik nog koffie voor een jaar. Schoenen had ik geen enkel paar meer en moest mij toen behelpen met Japansche muilen (sandalen) en kousen — want Europeesche kousen kon men bij deze sandalen niet dragen, omdat tusschen de

grootste toonen een riempje doorgaat, dat de sandaal vasthoudt —; eene alles behalve aangename dracht, en ik zou liever — daar toch de winter op handen was — gevoerde pantoffels gehad hebben. Van nog vele andere dagelijksche benoodigdheden weinig of niets meer bezittende, was er nog een artikel waaraan ik weldra gebrek zoude hebben. Eene ijzing beving mij, als ik er aan dacht!! Tabak! Sigaren!

Gij, rookers van professie, wier tanden reeds den gloed van ebbenhout verkregen hebben, wier adem zich tot een afstand van vijf voeten in het rond verspreidt door het dubbel genot van de tabak (rooken en pruimen), Gij, die gaarne Uwen laatsten penning voor dit heilkruid zoudet willen opofferen, om aan Uwe tweede natuur te kunnen voldoen, Gij, en Gij alleen, zeg ik, kunt met mij beseffen, hoe verschrikkelijk en en hartverscheurend het vooruitzicht voor mij was, om ten minste tien maanden te zijn verstoken van het genot, om, gemakkelijk gezeten in een leuningstoel, te kunnen rooken, en daarij, onder het wegblazen der rookwolken, aan het verledene en toekomstige te denken, plannen te beramen en luchtkasteelen te bouwen, welke evenals de damp der tabak zelve weder verdwijnen, om voor nieuwe plaats te maken! Oordeelt dus, of mijn toestand niet allerbeklagenswaardigst was. Ik kon wel heel fijn gekorven Japansche tabak krijgen, maar die smaakte mij niet, want zij kan alleen in Japansche pijpjes gerookt worden, waarin slechts een propje tabak, zoo groot als eene erwt, kan gestoken worden.

Na alles wel nagegaan te hebben, moest ik wel tot de conclusie komen, dat ik gedoemd was droog brood te eten, geen sterken drank, onder welke benaming ook, te drinken en niet te rooken; en dat voor een ambtenaar, die *f* 300 's maands inkomen had en gewend was minstens tien goede sigaren per dag te rooken! Het was om wanhopig te worden!

„Indien ik bij dit geforceerd dieet niet gezond blijf, dan zal nimmermeer een dokter mij kunnen wijsmaken, dat dieetleven een middel is om gezond te blijven." zoo dacht ik toen.

Gij, gevoelige, medelijdende philanthropen, komt van Uwe dwaling terug, wanneer Gij bij het zien van een mensch, die *droog* brood eet, zegt: „O God! die arme ongelukkige heeft niets te eten als droog brood," kom, zeg ik nogmaals, van Uwe dwaling terug, want hij die nog droog brood *bezit*, is niet ongelukkig, indien hij slechts de wilskracht heeft om met wat hij bezit tevreden te zijn; want welk onderscheid bestond er tusschen zulk een mensch en mij, in mijnen toenmaligen toestand? *Hij* toch — zoo gevoelde ik toen — is in de gelegenheid boter op zijn brood te kunnen eten; maar! heeft geen geld om die te koopen; *ik* daarentegen, heb geld om boter te koopen, maar mis de gelegenheid om ze te bekomen! Het zij verre van mij te zeggen, dat ik daarom ongelukkig was Indien dus het ongeluk — arm zijn beschouwt men veelal niet ten onrechte als een groot ongeluk, ja als een vloek, — slechts daarin bestaat, dat men droog brood moet eten, dan is dit geen ongeluk, maar slechts een gemis van overdaad, waaraan wij menschen door verwenning zoo sterk gehecht zijn.

Medio September 1841 heerschte te Nagasaki roode loop in hevige mate en deed dagelijks vele slachtoffers ten grave dalen. Ik dacht toen: „moge Decima van deze plaag bevrijd blijven." Sedert 1830 had de Nederlandsche Regeering de betrekking van geneesheer bij de Factorij op Decima ingetrokken. Indien dus sedert eene gevaarlijke besmettelijke ziekte aldaar kwam zouden de gevolgen niet moeielijk te te raden wezen, want huismiddeltjes zouden dan zeker al heel weinig baten. Japansche doctoren waren er in overvloed, maar ik stelde zoo weinig vertrouwen in hunne hulp en

kundigheden, dat ik, ziek wordende, mij veeleer aan de weldadige werking der natuur, bijgestaan door eene gepaste en naar de omstandigheid gewijzigde levenswijze, zou overgeven, dan mij aan hunne behandeling te onderwerpen.

Alles went! heb ik wel eens hooren beweren, maar ik geloof, dat hierop wel eene uitzondering zal bestaan, want een onwederstaanbare trek naar de smakelijke voortbrengselen van ons vaderland beheerschte mij, toen ik die producten omstreeks Juli 1842 ruim een jaar had moeten ontberen. Boter, Kaas, aardappelen, sigaren, zonder van meer andere artikelen te spreken, ruim een jaar te moeten missen, kan een rechtgeaard Nederlander zeker als eene zware straf beschouwen en ik kan niet zeggen, dat ik door het lange gemis van gemelde voortbrenselen reeds zoodanig aan het gebruik dier artikelen ontwend was, om er geheel goedschiks afstand van te kunnen doen. Ik heb toen ruim anderhalf jaar in ontberingen, zoowel voor het hart als het lichaam, doorgebracht, maar welk eenen akeligen toestand moet het voor hen geweest zijn die op Decima vroeger vier jaren van dat alles — en nog meer — zijn verstoken geweest.

De Japanneezen hadden medio Juli 1842 weder verscheidene waarzeggers gehoord in zake de komst van het destijds verwacht wordend Nederlandsch schip, en hun is toen voorspeld, dat het vaartuig zeker den 17den Rokgoeats (25 Juli) zou arriveeren. Ik geloofde dat wij niet vóór den 28sten of 29sten Juli op de komst van het schip in quaestie zouden mogen rekenen en hoopte ook, dat de onaangename onzekerheid waarin wij ons toen bevonden, een einde zoude nemen, want eene nieuwe teleurstelling zou mij zeker zwaarmoedig gemaakt en op mijne gezondheid eenen hoogst nadeeligen invloed uitgeoefend hebben.

In den morgen van 25 Juli 1842 echter ontijdig door het

blaffen van honden wakker geworden, vernam ik eensklaps een verward geschreeuw, komende uit de links van mijn huis liggende Ju-nie-mats (12de straat), en duidelijk kon ik het roepen van „Ollando Zo! Ollando Zo!" onderscheiden. Moeite doende om mij dat geschreeuw te verklaren, viel er in de verte een kanonschot... ik schrok hevig... mijn hart klopte sneller en harder... Mijn knecht snelde binnen, knielde naast mij neder en riep zenuwachtig „Omerito! Omerito!! (Geluk gewenscht!)" Nog een schot viel en wel van de Keizerswacht! Ik viel op mijn stoel neder, gevoelde mij wee; de hartklopping deed mij zeer... Een derde schot naast ons eiland deed mij weder tot mijzelven komen; de tranen ontsnapten uit blijdschap mijne oogen en... ik omhelsde zenuwachtig mijn bediende!

Het onverwachte, 't zij lief of leed, werkt het sterkst op den mensch!

Al zeer spoedig na het laatste schot kwamen eenige tolken mij gelukwenschen met de komst van een Nederlandsch schip aan de Japansche Kust. Daarna feliciteerde ik het evenzeer van blijdschap opgetogen Opperhoofd.

Bijna een-en-twintig maanden waren verloopen sedert het vertrek van het toen de laatst voorgaande maal in Japan gekomen Nederlandsch schip en ook even zoo lang, ja langer nog, was ik verstoken geweest van tijdingen van bloedverwanten en vrienden, waarin ik zooveel belang stelde en die mij zoo dierbaar waren. O, de vreugde op 25 Juli 1842 door mij ondervonden kan ik niet beschrijven!! In mijne gedachten zag ik reeds een stapel brieven vóór mij liggen... „Doch geduld", dacht ik: „laat ik mij niet te veel voorstellen, de teleurstelling zoude mij troosteloos maken!!"

Ten middagure kwamen twee tolken mij afhalen, om als gijzelaar naar boord te gaan — het schip was intusschen

de baai genaderd — en een half uur later bevond ik mij op den bodem van den „Johannes Marinus," kapitein van Delft.

Nieuw genot! Ik ontmoette aan boord weder de van Decima in 1840 vertrokkene ambtenaren, die mij, onder meer ander nieuws, mededeelden, dat er een tweede schip naar Japan onderweg was: de „Amboina", kapitein Lourens, aan boord waarvan zich een nieuw Opperhoofd voor de Nederlandsche Factorij op Decima, de Heer Bik, bevond.

Op het eiland teruggekeerd had ik geene ooren genoeg om al het nieuws dat mij werd medegedeeld op te vangen. De hartelijkheid waarmede mij door allen tabak, provisiën, schoenen, enz. werden aangeboden en opgedrongen, ontlokte mijne oogen menigen traan; dankbaar en met een waar genoegen nam ik van ieder wat aan.

De redenen waarom ten vorigen jare geen schip op Decima was aangekomen, waren kortelijk de volgende:

Het schip „Middelburg," kapitein Rooderkerk, was op den gewonen tijd, 1 Juni 1841, van Batavia vertrokken doch werd in de Chineesche zee door eenen hevigen orkaan overvallen, waardoor het ontredderd en genoodzaakt werd te Macao (China) binnen te loopen om de noodige herstellingen te ondergaan. Na afloop dier reparatiën (November) vertrok genoemd vaartuig weder, doch werd, nauwelijks in open zee gekomen, opnieuw door eenen zwaren storm overvallen, waardoor het buiten staat gesteld werd naar Japan koers te zetten en verplicht was, na veel sukkelen en wederwaardigheden, naar Batavia terug te keeren. Voor laatstgenoemde plaats kwam de „Middelburg" eindelijk den 18den December 1841 behouden aan.

Den 26sten Juli 1842 des morgens ten zes ure werd ik door drie kanonschoten gewekt, het tweede Nederlandsche schip was de kust genaderd. Dadelijk werd ik bij het Opper-

hoofd ontboden en ontving ik de opdracht het nieuw Opperhoofd te gaan complimenteeren en af halen. Ten elf ure bereikte ik „de Amboina" en werd daar door het nieuwe Opperhoofd, de Heer Bik, op de meest minzame wijze ontvangen. Ik bleef aan boord van evengemelden bodem tot vóór Decima en begeleidde genoemd Opperhoofd met de staatsiesloep naar den wal.

Na overgave der dienstaangelegenheden aan mijnen opvolger en hartelijk van mijne vrienden afscheid te hebben genomen, kwam ik op 21 November 1842 tegen zonsondergang aan boord van het schip „Johannes Marinus," zijnde ik de eenige passagier, die met evengenoemd vaartuig naar Batavia vertrekken zou, daar de overige heeren zich op den anderen bodem hadden ingescheept. Den 23sten November 1842 's morgens om twee uur gingen beide schepen onder zeil; wind en weder waren ons zéér gunstig. Op den 28sten d. a. v. kwamen wij in straat Formosa en in den avond van den volgenden dag waren we reeds uit dezelve en in de Chineesche zee. Als eene zeldzaamheid teekende ik aan, dat wij de Chineesche zee doorgezeild zijn zonder door een storm overvallen te worden. Reeds den 6den December bevonden wij ons in de Maleische zee en drie dagen later in straat Banka. Den 12den December 's avonds ten acht ure kwamen wij behouden op de buitenreede van Batavia ten anker, tegelijk met het schip de „Amboina". Wij hadden dus de reis afgelegd in twintig etmalen. Het was toen te laat in den avond om naar den wal te gaan, maar den volgenden dag, o, hoe gelukkig gevoelde ik mij, weder in Insulindes hoofdstad bij mijne vrienden te zijn en van alle zijden goede berichten te hebben mogen ontvangen.

BATAVIA, December 1842. A. J. J. DE W.

APPENDIX.

CHRONOLOGISCHE LIJST

VAN

De Opperhoofden der Nederlandsche Factory

IN JAPAN.

J. Specx.	1610	G. Happart. . . .	1654
H. Brouwer. . . .	1614	L. Winnix	1655
J. Specx.	1615	J. Bouchelion . . .	1656
H. Brouwer. . . .	1616	Z. Wagenaar . . .	1657
L. Camps	1621	J Bouchelion . . .	1658
C. van Nijenroode. .	1623	Z. Wagenaar . . .	1659
P. van Santen. . .	1633	J. Bouchelion . . .	1660
N. Koekbakker. . .	1634	H. Indijk	1661
F. Caron.	1639	D. van Lier . . .	1662
M. Le Maire . . .	1641	H. Indijk	1663
J. van Elserack . .	1642	W. Volger	1664
P. A. Over 't Water	1643	J. Gruijst	1665
J. van Elserack . .	1644	W. Volger	1666
P. A. Over 't Water	1645	D. Six	1667
R. van 't Zum. . .	1646	C. Ranst de Jonge .	1668
W. Versteegen. . .	1647	D. Six	1669
F. Coijett	1648	F. Haase.	1670
D. Snoek	1649	M. Caesar	1671
A. van Bronkhorst .	1650	J. Camphuijs . . .	1672
P. Sterthenius . . .	1651	M. Caesar	1673
A. van der Burg . . .	1652	J. Camphuijs . . .	1674
F. Coijett	1653	M. Caesar	1675

J. Camphuijs	1676	H. Mensing. . . .	1708
D. de Haas. . . .	1677	C. van Mansdale . .	1709
A. Brevink	1678	H. Mensing . . .	1710
D. de Haas. . . .	1679	N. J. van Hoorn . .	1711
A. Brevink	1680	C. Lardijn	1712
J. van Schinn . . .	1681	N. J. van Hoorn . .	1713
H. Cansius	1682	C. Lardijn	1714
A. Cleijer	1683	N. J. van Hoorn . .	1715
C. Ranst de Jonge .	1684	G. Boudaan. . . .	1716
H. van Buijtenheim .	1685	J. Aouw	1717
A. Cleijer	1686	C. van Vrijberge . .	1718
C. Ranst de Jonge .	1687	J. Aouw.	1719
H. van Buijtenheim .	1688	R. Diodate	1721
C. van Outhoorn . .	1689	H. Durven	1722
B. Smeers	1690	J. Thedens	1724
H. van Buijtenheim	1691	J. de Hartog . . .	1726
C. van Outhoorn . .	1692	P. Boeksteijn . . .	1727
H. van Buijtenheim .	1693	A. Minnendonk . .	1728
G. de Heere . . .	1694	P. Boeksteijn . . .	1729
H. Dijkman. . . .	1695	A. Minnendonk . .	1730
C. van Outhoorn . .	1696	P. Boeksteijn . . .	1731
H. Dijkman. . . .	1697	H. van der Bel . .	1733
P. de Vos	1698	R. de Laver . . .	1734
H. Dijkman. . . .	1699	D. Drinkman . . .	1735
P. de Vos	1700	B. Coop à Groen . .	1736
H. Dijkman. . . .	1701	J. van der Cruijsse .	1737
A. Donglas	1702	G. B. Visser . . .	1738
F. de Groot . . .	1703	Th. van Ree . . .	1740
G. Sant	1704	J. van der Waijen .	1741
F. de Groot . . .	1705	Th. van Ree . . .	1742
H. Mensing. . . .	1706	J. van der Waijen .	1743
F. de Groot . . .	1707	D. Brouwer . . .	1744

J. van der Waijen	1745	A. W. Feijth	1776
J. L. de Win	1746	H. G. Duurkoop	1777
J. Balde	1747	A. W. Feijth	1778
J. L. de Win	1748	J. Titzing	1780
J. Balde	1749	A. W. Feijth	1781
H. van Homoed	1750	J. Titzing	1782
A. van Suchtelen	1751	H. C. Romberg	1785
H. van Homoed	1752	J. F. Baron van Rheede tot den Parkeler	1786
D. Boelen	1753	H. C. Romberg	1787
H. van Homoed	1754	J. F. Baron van Rheede tot den Parkeler	1788
D. Boelen	1755	H. C. Romberg	1790
H. Vermeulen	1756	P. Th. Chassé	1791
D. Boelen	1757	G. Hemmy	1793
H. Vermeulen	1758	L. W. Ras	1799
J. Reijnouts	1760	W. Wardenaar	1800
M. Huijshoorn	1761	H. Doeff	1804
J. Reijnouts	1762	J. Cock Blomhoff	1818
F. W. Winke	1763	J. W. de Sturler	1824
J. Crans	1764	G. F. Meijlan	1827
F. W. Winke	1765	J. W. F. van Citters	1831
J. Crans	1766	J. E. Niemann	1835
H. C. Casters	1767	E. Grandisson	1839
J. Crans	1768	P. A. Bik	1843
O. Elias	1770	J. H. Levyssohn	1846
D. Armenault	1771	F. C. Rose	1850
A. W. Feijth	1772	J. H. Donker Curtius	1852—1859.
D. Armenault	1773		
A. W. Feijth	1774		
D. Armenault	1775		

Conform: Stokvis: „Manuel d'histoire, de généalogie et de chronologie de tous les états du globe;" I, 225—226.

INHOUD.